

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า ที่มีแร่ใยหินเป็นส่วนประกอบในประเทศไทยและต่างประเทศ

เนื่องจาก กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกำหนดให้แร่ใยหินเป็นวัตถุอันตราย ชนิดที่ 3 และ 4 ประกอบกับคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากได้ออกประกาศให้ผลิตภัณฑ์ที่มีแร่ใยหินเป็นส่วนประกอบเป็นสินค้าที่ต้องควบคุมฉลาก ผลิตภัณฑ์ที่มีแร่ใยหินเป็นส่วนประกอบจึงเป็นทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสอง การเยียวยาความเสียหายจากแร่ใยหินสามารถเลือกฟ้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และ มาตรา 437 วรรคสอง การฟ้องให้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ก็จะพบปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์ เพราะเป็นความรับผิดชอบที่ต้องมีความผิด ซึ่งผู้เสียหายมีภาระที่จะต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการ ส่วนการฟ้องให้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสอง ก็ จะพบปัญหาในส่วนผู้ที่ต้องรับผิดชอบ โดยต้องเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายในขณะที่เกิดความเสียหายเท่านั้น

การฟ้องให้รับผิดชอบตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 แม้จะเอื้อประโยชน์ แก่ผู้เสียหายอยู่บ้างก็ตามเพราะมาตรานี้เป็นหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด แต่ปรากฏว่าหลังจาก ประเทศไทยมี พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้บังคับแล้ว ความเสียหายจากแร่ใยหินจึง น่าจะต้องเลือกฟ้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 นี้ซึ่งจะ คุ้มครองผู้บริโภคได้มากกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะสามารถฟ้องให้ ผู้ประกอบการรับผิดชอบได้ทุกคนในสายของการผลิตและเป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดพร้อมทั้งมีโทษ ทางอาญา¹

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2551 ประเทศไทยได้มี พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัย นี้ เป็นกฎหมายที่ทำให้การคุ้มครองและให้ความมั่นใจแก่

¹ วิมล สุวรรณ. (2550). ความรับผิดชอบทางแพ่งอันเกี่ยวเนื่องมาจากวัตถุอันตราย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 128.

ผู้บริโภคในการใช้สินค้ามากขึ้น โดยกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในการที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้และลดภาระของผู้บริโภคในการนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ขาย ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่มีแร่ใยหิน² จึงควรเลือกใช้สิทธิตาม พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัย³ นี้ เพราะคุ้มครองผู้บริโภคได้มากที่สุด ในบทนี้จึงเป็นการอธิบายกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ซึ่งได้แก่

- 1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 437
- 2) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535
- 3) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541³
- 4) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
- 5) พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัย⁴

โดยพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของสหภาพยุโรป⁴

3.1 ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁵

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีพื้นฐานของความรับผิดสามลักษณะ อันได้แก่ ความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability Based on Fault) ความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐาน “ความผิด” (Liability Based on Presumed Fault) และความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาถึงประเภทของความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายของไทย อาจแบ่งแยกได้เป็นสามประเภท คือ⁶

² โรจน์สกุล วงศ์วานิช. (2551). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551: ศึกษากรณีกระแสไฟฟ้า. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 3.

³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541. ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ฯ”

⁴ กฎหมายของสหภาพยุโรป หมายถึง The Directive On Product Liability 1985 (85/374/EEC).

⁵ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 26, 33.

⁶ สุขุม สุขนิคย์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ. หน้า 184.

1) ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำของตนเอง (Direct Liability or Liability for One's Own Act) เป็นความผิดที่อยู่บนพื้นฐานของความผิด⁷ ซึ่งถือหลักว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อมีความผิด คือกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ตามบทบัญญัติของมาตรา 420 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของความรับผิดทางละเมิด

2) ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) เป็นความรับผิดเกิดจากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย เช่น ความรับผิดในผลแห่งการกระทำละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้างตามมาตรา 425 ความรับผิดของตัวการในผลแห่งการกระทำของตัวแทนตามมาตรา 427 เป็นต้น

3) ความรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สิน เช่นความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ตามมาตรา 434 ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะ หรือทรัพย์สินอันตราย ตามมาตรา 437 เป็นต้น

3.1.1 ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420⁸

กฎหมายลักษณะละเมิดของไทยบัญญัติหลักทั่วไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อนั้น”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังแก่ทุกๆ คน อย่างกว้างขวางเพราะกฎหมายใช้คำว่า “ผู้ใด” หมายความว่า ไม่ว่าบุคคลใดก็ตาม หากกระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดกฎหมาย และการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้ว บุคคลนั้นก็จำต้องรับผิดชอบทางละเมิดและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้นในบริบทของความรับผิดที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า (Product Liability) บุคคลที่อยู่ในสายของการจำหน่ายสินค้า (Chain of Distribution) ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย หรือขายซึ่งแม้บางกรณีจะไม่ถือว่าอยู่ในสายของการจำหน่ายสินค้าโดยตรงก็อาจต้องรับผิดชอบทางละเมิดสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 420 นี้ได้ ในทางตรงข้าม เมื่อมาตรา 420 ใช้คำว่า “บุคคลอื่น” ดังนั้น ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายที่มีสิทธิได้รับการเยียวยาตามกฎหมายลักษณะละเมิด จึงไม่จำกัดว่าจะต้องผู้ซื้อหรือผู้ที่มีนิติสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์อย่างใด

⁷ อนันต์ จันทโรภากร. (2531). *โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด: ในรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ครบปริทัศน์เกษมทรัพย์*. กรุงเทพมหานคร: พี.เค.พรินติ้งเฮาส์. หน้า 98.

⁸ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 27, 32.

อย่างหนึ่งกับผู้ทำละเมิดเท่านั้น หลักเกณฑ์ตามมาตรา 420 สามารถนำมาใช้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้บริโภคสินค้าแต่ต้องได้รับความเสียหายด้วย ทั้งนี้ องค์ประกอบความรับผิดทางละเมิดตามมาตรา 420 อาจจำแนกได้ดังนี้

- 1) เป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงการงดเว้นการกระทำอันเป็นการป้องกันผลเสียหายไม่ให้เกิดขึ้นด้วย
- 2) เป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลย
- 3) ทำให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลอื่น หมายความว่า ทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยไม่มีสิทธิหรือไม่มีอำนาจจะทำได้ โดยเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด
- 4) ความเสียหายนั้นเป็นผลเกิดจากการกระทำของผู้ทำละเมิด เป็นไปตามหลักเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation)

หลักเกณฑ์ความคุ้มครองตามมาตรา 420

ลักษณะละเมิดที่เป็นมูลหนี้ตามบทกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันนี้ แต่เดิมมาเกิดจากหลักความคิดต่างกัน ถ้าพิเคราะห์ตามประวัติที่มาของกฎหมายไม่ว่าของประเทศใดๆ จะเห็นได้ว่าเรื่องละเมิดเป็นหลักกฎหมายที่เกิดก่อนลักษณะอื่นใดทั้งหมด ความเกี่ยวพันของมนุษย์ในสมัยโบราณมีขีดขั้นตั้งไว้ แต่จะมีให้ล่วงเกินประทุษร้ายต่อกันในเนื้อตัวร่างกายหรือทรัพย์สิน เมื่อใครฝ่าฝืนก็ยกพวกตีกัน ครั้นอำนาจบ้านเมืองแข็งแรงขึ้นไม่ต้องการให้ทำกฎหมายเอาเอง ลงโทษกันเอง จึงตั้งข้อห้ามมิให้ล่วงเกินประทุษร้ายต่อกันไว้ในกฎหมายอาญา ใครทำผิดข้อห้ามที่ตราไว้ นั้น บ้านเมืองก็จัดการลงโทษเสียเอง โดยหวังต่อความสงบ และเพื่อเป็นการบรรเทาความอาฆาตผูกพยาบาทเคียดแค้นที่มีต่อกัน ระหว่างผู้ทำร้ายและผู้ถูกทำร้ายนั้นด้วยความหมาย เดิมของการละเมิดจึงจืดจางไปชั้นหนึ่ง โดยเกิดความคิดขึ้นใหม่ว่า การที่บุคคลประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะเป็นการทำลายความสงบระหว่างกันเองเท่านั้น ยังเป็นการทำร้ายความสงบของบ้านเมืองด้วย ในส่วนที่จะลงโทษกันนั้นบ้านเมืองแยกเอาไปจัดการเสียเอง แต่ในส่วนที่จะต้องชดใช้ความเสียหายที่ได้ทำไว้ต่อกันนั้น เอกชนผู้ต้องเสียหายยังมีทางที่จะฟ้องร้องในโรงศาลของบ้านเมือง ขอให้บังคับชดใช้ได้ จึงเกิดหลักสำคัญต่างกันออกไปว่า การที่บุคคลประทุษร้ายต่อกันนั้น ถ้าดูในทางละเมิดต่อความสงบของบ้านเมืองจัดอยู่ในกฎหมายอาญาที่จะลงโทษ ปราบปรามเพื่อรักษาความสงบมั่นคงและความปลอดภัยของคนทั่วไปในประเทศ ถ้าดูในทางละเมิดต่อความสงบของเอกชนกันเอง จัดเป็นเรื่องล่วงละเมิดต่อความสงบของเอกชน จัดเป็นเรื่องล่วงสิทธิทำความเสียหายที่จะต้องจัดการชดใช้ให้คืนดี หากใช่เป็น

เรื่องที่จะทำกฎหมายลงโทษกันเอาเองดั้งเดิมไม่ได้ หลักที่จะลงโทษปราบปรามผู้ที่ประทุษร้ายถึงแตกแยกออกไปเป็นกฎหมายอาญาส่วนหนึ่ง แต่ที่จะเป็นการชดใช้ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการประทุษร้ายได้คืนดี เหลืออยู่ในกฎหมายลักษณะละเมิดมีผลบังคับกันได้ในทางแพ่งอีกส่วนหนึ่ง⁹

หลักเกณฑ์ความคุ้มครองตามมาตรา 420 เป็นแม่บทวางหลักทั่วไปให้การกระทำใดๆ ที่เข้าอยู่ในความหมายของมาตรานี้เป็นละเมิดได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ตามมาตรา 420 นี้ เป็นบทมาตราที่คุ้มครองสิทธิทุกประเภท และการพิสูจน์ความผิด โจทก์หรือผู้เสียหายจะต้องรับภาระในการพิสูจน์ตามหลักว่าด้วย “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องนำสืบ” ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักความรับผิดชอบในทางละเมิดตามมาตรา 420 มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นปัจเจกชนมากกว่าการมุ่งคุ้มครองต่อประชาชนผู้บริโภคส่วนรวมจากสิ่งของ วัตถุ หรือสินค้า ดังนั้นข้อบกพร่องของความคุ้มครองตามกฎหมายลักษณะละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนผู้บริโภคอาจไม่ได้รับเยียวยาเพียงพอ โดยเฉพาะในแง่ของภาระการพิสูจน์ จึงไม่เหมาะสมต่อความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เช่น ความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย หรือวัตถุที่เป็นอันตราย

เนื่องจากผู้บริโภคไม่มีทางจะทราบได้เลยว่ากระบวนการผลิตต่างๆ ในสินค้าซึ่งมีความซับซ้อน ประกอบกับประชาชนผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ประกอบการ ยิ่งทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในการเข้าถึงข้อมูลการผลิตต่างๆ ซึ่งการเรียกร้อง เยียวยา และหลักเกณฑ์ความคุ้มครองตามมาตรา 420 ในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวเน้นเฉพาะในส่วนความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ตามหลักทั่วไปที่เรียกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล หรือระหว่างความผิดกับความเสียหาย ซึ่งการจะพิสูจน์ให้เห็นว่าความเสียหายเกิดขึ้นได้อย่างไร ไม่มีหลักแน่นอนที่จะปรับแก้กรณี เพราะอะไรเป็นเหตุของอะไรนั้น เป็นปัญหาทางธรรมชาติหรือตามข้อเท็จจริง ไม่ใช่ปัญหากฎหมาย

มาตรา 420 มิได้บัญญัติว่าจะต้องรับผิดชอบในผลอย่างไร แต่ผลบางอย่างอันสืบเนื่องมาจากการกระทำของผู้ก่อความเสียหายนั้นอาจอยู่นอกขอบเขตที่ควรจะต้องรับผิดชอบเพราะเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอาจเป็นผลมาจากเหตุหลายประการ จึงเป็นการแน่ชัดว่าจะให้ผู้กระทำละเมิดรับผิดชอบทั้งหมดไม่ได้ คงรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่เป็นผลเนื่องมาจากการกระทำของตน ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งโดยปกติไม่มีทางที่จะเกิดจากการกระทำของตน ศาลและนักนิติศาสตร์ จึงต้องหาหลักเกณฑ์ปรับแก้ปัญหาต่างๆ ว่าผลที่จะต้องรับผิดชอบนั้น ควรอยู่ในขอบเขตอย่างไร ปัญหาข้อนี้ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นเรื่องๆ ไป โดยอาศัยตรรกวิทยา ความคิดธรรมดา ความยุติธรรม

⁹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2479). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้ ละเมิด และนิรโทษกรรม*. พระนคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 759 – 760.

นโยบายและบรรทัดฐานที่มีมา ตามที่ได้มีผู้ซึ่งเคยใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาโดยตระหนักแล้ว ศาลในประเทศต่างๆ ไม่พยายามวางหลักเรื่องนี้เป็นแต่วินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้เกิดผลเช่นนั้นหรือไม่ โดยให้ชื่อเหตุกับผลต่างๆ กัน หาได้แสดงหลักอันจะพึงถือได้โดยชัดแจ้งแต่อย่างใด มีแต่นักนิติศาสตร์เยอรมันที่วางทฤษฎีในเรื่องนี้ไว้ แต่ก็มีความเห็นแตกต่างกัน ทฤษฎีเหล่านั้นกับเหตุผลอันมีชื่อต่างๆ กันดังที่ศาลทั้งหลายใช้อยู่ก็มีลักษณะอันเดียวกัน ทฤษฎีที่ถือว่าสำคัญมีอยู่ 2 ทฤษฎี¹⁰ คือ

1) ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไข

ถือว่าหากปรากฏว่าไม่มีการกระทำดังที่กล่าวหา ผลจะไม่เกิดเช่นนั้น จะไม่มีความเสียหายดังที่กล่าวอ้าง ผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลอันเกิดจากการกระทำที่ถูกกล่าวหา ผลอันใดอันหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากเหตุผลหลายประการ ถ้าเหตุอันหนึ่งคือการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า ยังมีเหตุอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วยเหมือนกัน เพราะถือว่าเหตุทุกๆ เหตุมีน้ำหนักเท่ากัน จะถือว่าเป็นแต่เหตุบางประการเท่านั้นที่ก่อให้เกิดผลขึ้นหาได้ไม่ เพราะถ้าไม่มีเหตุทุกๆ ประการเหล่านั้นรวมเข้าด้วยกันแล้ว ผลก็ย่อมไม่เกิดขึ้นเช่น ก. ใช้ปืนขู่บังคับให้ ข. ถอยหลังไปและป็นตกหน้าต่างบ้านชั้นล่างซึ่งสูงกว่าพื้นดินเพียง 1 เมตร แต่ปรากฏว่าริมหน้าต่างนั้นมีบ่อลึกลึมน้ำขังอยู่ ข. จึงจมน้ำตาย ดังนั้นความตายของ ข. เป็นผลมาจากการกระทำของ ก. แม้ ก. จะไม่รู้มาก่อนว่ามีบ่อน้ำที่ ข. อาจจะตกไปจมน้ำตายได้ คิดแต่เพียงว่า ข. อาจตกลงไปบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ ก. ก็ต้องรับผิดชอบในความตายของ ข.

2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม

ทฤษฎีนี้ถือว่าในบรรดาเหตุทั้งหลายที่ก่อให้เกิดผลขึ้นนั้น ในแง่ความรับผิดชอบผู้กระทำการใดๆ แล้วเฉพาะแต่เหตุที่ตามปกติย่อมก่อให้เกิดผลเช่นนั้นเท่านั้นที่ผู้กระทำการนั้นจะต้องรับผิดชอบ เช่น ตามอุทาหรณ์ดังกล่าว ปกติชนในฐานะอย่าง ก. ย่อมไม่อาจล่วงรู้ได้ว่ามีบ่อน้ำริมหน้าต่าง ก. จึงรับผิดชอบเฉพาะในผลที่ ข. ตกกลงไปบาดเจ็บเท่านั้น ไม่ต้องรับผิดชอบในความตายของ ข. แต่ถ้า ก. รู้ว่ามีบ่อน้ำดังกล่าว การกระทำของ ก. ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายคือความตายของ ข. หรือแดงขับรถชนท้ายรถของนายคำ โดยประมาทเกินเลื้อแดงก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายของรถของคำเท่านั้น ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายของสิ่งของที่มีค่าที่อยู่ท้ายรถที่ปกติชนไม่รู้ว่าอยู่ในท้ายรถนั้น

ทฤษฎีที่ว่าตรงกับ มาตรา 222 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ว่าการเรียกเอาค่าเสียหายนั้นได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ ซึ่งบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าคู่กรณีต้องมีหนี้ผูกพันกันก่อนแล้ว เมื่อถูกหนี้ไม่

¹⁰ โรจนสกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 32.

ชำระหนี้ จึงต้องรับผิดชอบในผลปกติที่ย่อมจะเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น นอกจากจะคาดเห็นผลจากพฤติการณ์พิเศษดังความในวรรค 2 บทบัญญัติมาตรา 222 นี้ จึงนำมาใช้บังคับในกรณีละเมิดไม่ได้ เพราะก่อนเกิดการละเมิดนั้นยังไม่มีหนี้ผูกพันกันระหว่างผู้กระทำกับผู้เสียหาย แม้ละเมิดจะเป็นมูลหนี้ประการหนึ่งก็ตามในชั้นนี้เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาในชั้นมูลหนี้ก่อนว่าการกระทำของผู้ละเมิดก่อให้เกิดหนี้อันมีวัตถุแห่งหนี้จะต้องใช้ค่าเสียหายมากน้อยเพียงใด เมื่อทราบจำนวนค่าเสียหายแล้วจึงจะมีหนี้ที่ลูกหนี้คือผู้ทำละเมิดจะต้องชำระ ต่อจากนั้นจึงถึงขั้นที่อาจมีการไม่ชำระหนี้ อันเป็นกรณีที่จะนำมาตรา 222 มาใช้บังคับ เช่น ก. บุกรุกเข้ามาปลูกบ้านในที่ดินของ ข. อันก่อให้เกิดหนี้มูลละเมิด ความเสียหายของ ข. ก็คือการที่ไม่อาจใช้ที่ดินของตนทำประโยชน์ได้ วัตถุแห่งหนี้คือการกระทำการส่งมอบที่ดินคืนแก่ ข. และการชำระค่าเสียหายอันเกิดจากการที่ไม่ได้ใช้ที่ดินทำประโยชน์ แต่การที่ ก. ไม่ชำระหนี้ได้ก่อความเสียหายให้แก่ ข. ต่อไปอีก โดย ข. ไม่อาจส่งมอบที่ดินที่ถูกบุกรุกให้แก่ผู้ซื้อได้ จึงถูกริบมัดจำนั้น ไม่ใช่ผลตามปกติอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบแต่ถ้า ก. คาดเห็นหรือควรคาดเห็นได้ว่า ข. ไม่สามารถส่งมอบที่ดินที่ตนบุกรุกให้แก่ผู้ซื้อได้และถูกริบมัดจำนั้น จึงเป็นความเสียหายอันเกิดจากพฤติการณ์พิเศษ ก. จะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 222 วรรคสอง

เมื่อพิจารณาทฤษฎีทั้งสองประเภท ตามที่กล่าวมาข้างต้นว่า ทฤษฎีใดที่คุ้มครองผู้เสียหายมากกว่า มีผู้เห็นว่าทฤษฎีทั้งสองประเภทมิได้เป็นสูตรตายตัวแน่นอนว่าเมื่อนำหลักการดังกล่าวมาใช้แล้วจะได้ผลแน่นอน เนื่องจากข้อเท็จจริงในทุกเหตุการณ์ย่อมมีตัวแปรหรือเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ที่มีความหลากหลายเป็นพลวัต ไปตามเรื่องราว (Nature of Things) การจะพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดขึ้นได้อย่างไร จึงขึ้นอยู่กับความเป็นไปของธรรมชาติที่ไม่อาจกำหนดได้แน่นอน

3.1.2 ความรับผิดชอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437

3.1.2.1 หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคแรก

1) บุคคลต้องรับผิดชอบและเหตุผลแห่งความรับผิดชอบ¹¹

เหตุผลที่มีการสนับสนุนความรับผิดชอบทางละเมิดอันเนื่องมาจากการกระทำของยานพาหนะ ที่สำคัญก็คือการใช้ยานพาหนะนั้นทำให้เกิดอันตรายเพิ่มมากขึ้นตามประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นของยานพาหนะ โดยเฉพาะเรื่องความเร็วและเชื้อเพลิงและเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ก็มักจะตกใจลืมเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและบางครั้งแม้จะมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางจราจรแล้วก็ยังคงเกิดอุบัติเหตุขึ้นอยู่ดี ด้วยเหตุดังกล่าวการนำสืบถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ขับ

¹¹ โรจน์สกุล วงศ์วานิช .อ้างแล้ว, หน้า 35.

ซึ่งเพื่อให้ผู้ขับขี่ต้องรับผิดชอบทางละเมิดนั้นจึงเป็นการยากยิ่ง และจากผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้เสียหายต้องได้รับบาปเคราะห์โดยไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเอาจากใครได้อันเป็นภาระแก่สังคมส่วนรวมในที่สุด เมื่อปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นหลายครั้งจึงมีผู้กล่าวกันว่ากฎหมายชราภาพ จนในที่สุดก็มีแนวความคิดว่าควรที่จะให้บุคคลต้องรับผิดชอบคิดว่าที่จะปล่อยให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยา ปัญหาที่ตามมาก็คือในเมื่อเราต้องการให้มีบุคคลต้องรับผิดชอบแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้เหมาะสมที่สุดในเมื่อความผิด (Fault) ไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความรับผิดชอบ และถ้าเราจะให้บุคคลนั้นรับผิดชอบแล้วก็ต้องวางหลักเกณฑ์ให้แน่นอนหรือมีเหตุผลว่าทำไมเขาจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบเมื่อยานพาหนะก่อให้เกิดความเสียหายได้แก่ ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะ

จากวิวัฒนาการความรับผิดชอบทางละเมิดเราจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนั้น หาใช่เพราะเขาได้กระทำผิดแต่เพียงอย่างเดียวไม่ หากแต่มีบางกรณีที่กฎหมายมีเจตนาจะคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาจากบุคคลที่เหมาะสมที่สุด แต่การที่จะกล่าวหาให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งรับผิดชอบนั้นจำเป็นต้องมีพื้นฐานอยู่บนเหตุผลและความยุติธรรม สำหรับเหตุผลที่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะต้องรับผิดชอบนั้นก็เพราะบุคคลในฐานะดังกล่าวอยู่ในฐานะที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะตนเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากยานพาหนะ เคยมีคำกล่าวของนักกฎหมายสำนักกฎหมายธรรมชาติว่า “บุคคลจะหาประโยชน์จากทรัพย์สินแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องรับผิดชอบหากทรัพย์สินนั้นเป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายนั้นหาชอบไม่ และในกรณีนี้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ก่อให้เกิดการเสี่ยงภัยมากขึ้นในสังคม บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 นั้น ต้องการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ทั้งนี้ก็เพราะเล็งเห็นว่ายานพาหนะชนิดนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ใช้อย่างมาก ขณะเดียวกันก็มีโอกาสก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นด้วยเช่นกัน การที่บุคคลคนหนึ่งคนใดมียานพาหนะที่อยู่ระหว่างการใช้งานย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยต่อสาธารณชนตลอดเวลา ผู้ที่มีไว้ย่อมอยู่ในฐานะคาดเห็นอันตรายได้ยิ่งกว่าบุคคลอื่นซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับเห็นด้วย จึงควรต้องมีหน้าที่ระมัดระวังทุกวิถีทางเพื่อควบคุมป้องกันทรัพย์สินให้อยู่ในขั้นปลอดภัย และต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ยานพาหนะก่อขึ้นแทนที่จะให้บุคคลอื่นหรือสาธารณชนซึ่งเป็นเพียงผู้คอยเสี่ยงรับอันตรายต้องระมัดระวังหรือยอมรับความเสียหายให้ตกเป็นพับแก่ตน

ซึ่งบุคคลที่ต้องรับผิดชอบดังกล่าวนี้ ได้แก่ ผู้ครอบครอง ผู้ควบคุมดูแล และความรับผิดชอบในกรณีที่มิบุคคลทั้งสองฐานะในเวลาเดียว

(1.1) ผู้ครอบครอง ในสหรัฐอเมริกาเมื่อมีการยอมรับหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนั้นก็มิใช่อุปสรรคว่าเหตุที่ต้องรับหลักนี้ก็เพื่อขจัดปัญหาสังคมที่ได้รับความเสียหายจากกิจการต่างๆ โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากรถยนต์ โดยมีแนวความคิดแรกเห็นว่าผู้ขับขี่ได้นำอันตรายมาเพื่อความสะดวกตามความหมายของมาตรา 1 กล่าวโดยสรุปก็คือผู้ครอบครอง หมายถึงผู้ครอบครองตามความเป็นจริงในขณะเกิดเหตุ ความเห็นนี้เป็นความเห็นของศาลฎีกาคด้วย ดังจะเห็นว่าศาลฎีกาได้ถือประเด็นที่ว่า จำเลยที่เป็นเจ้าของเป็นผู้นั่งไปขับรถหรือไม่ในขณะเกิดเหตุเป็นประเด็นสำคัญในการวินิจฉัยว่า จำเลยเป็นผู้ครอบครองหรือไม่ ดังเช่น กรณีจำเลยที่ 2 ขับรถจำเลยที่ 1 โดยประมาท เป็นเหตุให้รถชนกันและโจทก์ได้รับความเสียหาย เมื่อจำเลยที่ 1 เป็นผู้ครอบครองรถ แต่หากว่า เจ้าของรถเมาสุรานอนหลับอยู่ในรถยนต์ เพื่อนของเจ้าของรถขับรถไปถูกระ แล้วเกิดชนผู้อื่น โดยละเมิดเจ้าของไม่ใช่ผู้ครอบครองรถหรือควบคุมรถตามมาตรา 437 แนวความคิดที่สองเห็นว่าผู้ครอบครองหมายความถึงผู้ทรงสิทธิครอบครองซึ่งต้องวินิจฉัยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1367 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลใดยึดทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง คำว่า ผู้ครอบครองหมายถึง ผู้ที่มีสิทธิครอบครองเหนือทรัพย์สินนั้น ปกติจึงหมายถึงผู้มีกรรมสิทธิ์เพราะมีสิทธิครอบครองด้วย แต่ว่าสิทธิครอบครองได้ตกไปอยู่กับผู้อื่น เช่น เจ้าของได้เอาทรัพย์สินนั้นให้ยืมหรือให้เช่า ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ยืมหรือผู้เช่าก็ย่อมต้องรับผิดชอบ เพราะตนมีสิทธิครอบครอง ส่วนตัวเจ้าของซึ่งไม่ใช่ผู้ครอบครองแล้วก็เป็นอันไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437¹²

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 4 หมวด 3 ลักษณะ 3 มาตรา 1367 ถึงมาตรา 1368 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องครอบครอง อย่างไรก็ตามการครอบครองก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1367 บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาและยึดเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง” ดังนั้นสิทธิครอบครองจึงประกอบไปด้วย

(1.1.1) การยึดถือทรัพย์สิน หมายความว่า ผู้ครอบครองได้เข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเพียงพอที่จะใช้อำนาจเอามาใช้สอยได้ตามสภาพของทรัพย์สินนั้นๆ แต่ไม่ถึงกับจะต้องได้หยิบหรือจับไว้ในมือ อย่างไรก็ตามผู้ครอบครองจะต้องมีหลักประกันแห่งการยึดถือที่จะเป็นเกราะคุ้มกันที่จะทำให้บุคคลอื่นเคารพในการยึดถือของตน หลักประกันนี้มีสองประการ ประการแรกคือ การหวงกันของผู้ยึดถือนั่นเอง ประการที่สองก็คือ มีพฤติการณ์ที่คนอื่นทั้งหลายรับรู้ เคารพต่อ

¹² จี๊ด เศรษฐบุตร. (2518). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 19.

อำนาจการยึดถือ¹³ การยึดถือ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นการยึดถือโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะมาตรา 1367 ไม่มีความจำกัดดังกล่าว ดังนั้นกรณีที่คนร้ายไปลักทรัพย์ของเขามายึดถือครอบครองไว้โดยเจตนา จะเอาไว้เพื่อตน คนร้ายย่อมได้สิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 ครอบครองใดๆ จะผิดหรือถูกหรือไม่ก็ยังคงเป็นการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายต่อผู้ที่ละเมิด การครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อีกนัยหนึ่ง ขโมยยังมีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย สุภชาติโรมันที่ว่า Jus Ex Injuria non Oriur สิทธิที่ไม่เกิดจากการละเมิดสิทธินั้น จะใช้ใน ลักษณะครอบครองไม่ได้ ผู้ครอบครองโดยละเมิดยังมีสิทธิคิดว่าคนทั้งหลายทั่วโลก นอกจาก เจ้าของที่แท้จริง สิทธิทั้งหลายเกิดขึ้นด้วยความรับรองของกฎหมาย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า กฎหมายไม่รับรองการครอบครองว่าเป็นสิทธิ ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภักดิ์ ได้บันทึกหมายเหตุท้าย คำพิพากษาฎีกาที่ 659/2529 ว่าครอบครองไม่ว่าเป็นกิริยาครอบครองพฤติการณ์ที่เป็นการ ครอบครองหรือการรับรู้ของกฎหมายเป็นสิทธิครอบครองก็เป็นครอบครองที่เกิดจากการยึดถือเพื่อตน ตามความเป็นจริงไม่ต้องอาศัยอำนาจกฎหมายโดยเฉพาะอื่นใด แม้ขโมยก็ยังมีสิทธิครอบครองเป็นสิทธิ ที่มีอยู่ดีกว่าคนอื่นนอกจากเจ้าของที่แท้จริง ศาลฎีกาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1486/2498 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยไว้ว่า “คนร้ายที่ลักขโมยยานพาหนะมาจากเจ้าของการครอบครองโอนไปยังคนร้าย” นั้น หมายถึงคนร้ายได้แย่งการครอบครองจากเจ้าของโดยได้เข้ายึดถือยานพาหนะโดยเจตนายึดถือเพื่อตน โดยตัดการครอบครองจากเจ้าของ แล้วเป็นเหตุให้เจ้าของขาดการยึดถือสิทธิครอบครองย่อมสิ้นสุดลงทันทีที่คนร้ายแย่งการยึดถือไปสิทธิครอบครองเป็นทรัพย์สิน

การยึดถือทรัพย์สินนั้นนอกจากผู้ครอบครองจะยึดถือทรัพย์สินด้วยตนเอง ดังกล่าวแล้ว ผู้ครอบครองอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 1368 การที่ผู้อื่นยึดถือทรัพย์สินไว้ให้นี้ เปรียบเสมือนกับว่าผู้ครอบครองยังคงมี เจตนายึดถือเพื่อตนอยู่ ดังนั้นผู้ยึดถือแทนจึงไม่อาจมีเจตนายึดถือเพื่อตนได้อยู่ในตัวเพราะในใจของ ตนเองก็ยังคงคิดอยู่เสมอว่าต้องยึดถือไว้แทนผู้อื่น ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1924-1925/2524 วินิจฉัยว่า เจ้าของเรือสั่งให้ลูกจ้างนำเรือพร้อมด้วยอวนและเครื่องใช้ออกไปจับปลาในทะเลตาม หน้าที่มีระยะเวลา 2 วัน และเมื่อจับปลาเสร็จลูกจ้างจะต้องนำเรือกลับมาเป็นกิจวัตรในการปฏิบัติ หน้าที่ของลูกจ้าง ดังนั้นถือว่าเรือพร้อมด้วยอวนและเครื่องใช้ยังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของเรือ เมื่อลูกจ้างของเจ้าของเรือกับพวกได้ร่วมกันนำเรือและอวนกับสิ่งของเครื่องใช้ไปซุกซ่อนแล้วบอก ขยายโดยเจตนาทุจริตจึงเป็นการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์

¹³ เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว. (2518). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กฎหมายลักษณะทรัพย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสาสน์. หน้า 406, 419.

ตัวอย่างเช่น กัปตันเครื่องบินโดยสารยอมเป็นผู้ยึดถือเครื่องบินแทนบริษัทการบินฯ จึงเป็นผู้ครอบครอง ในกรณีของนายจ้างกับลูกจ้างนี้ หากเป็นสิ่งที่ลูกจ้างยึดถือใช้สอยอยู่ในการทำงานให้นายจ้างก็ถือว่านายจ้างเป็นผู้ครอบครอง แต่ถ้านายจ้างอนุญาตให้ลูกจ้างนำรถไปใช้ในการลาหยุดพักผ่อน เพื่อประโยชน์ของลูกจ้าง ลูกจ้างเป็นผู้ครอบครอง หรือถ้าปรากฏว่าพฤติการณ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างนั้นลูกจ้างเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินถึงขนาดที่นายจ้างมอบหมายการครอบครองให้ด้วย¹⁴ กรณีเช่นว่านี้ลูกจ้างเป็นผู้ครอบครอง

ในกรณีที่บุคคลได้ยานพาหนะมาใช้ประโยชน์ โดยอาศัยสิทธิตามสัญญา เช่น ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้ยืม บุคคลในฐานะเช่นนี้ย่อมเป็นผู้ครอบครองยานพาหนะ ทั้งนี้เพราะบุคคลดังกล่าวยึดถือยานพาหนะไว้โดยเจตนายึดถือเพื่อตน การยึดถือของบุคคลดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการยึดถือไว้ตามมาตรา 1368 เพราะเขามีอำนาจจะใช้และหวงกัneyานพาหนะได้เอง กฎหมายโรมันไม่ยอมรับว่าผู้เช่า ผู้ยืม เป็นผู้มีสิทธิครอบครองตามกฎหมาย เพราะมีการรับรองเคารพต่อสิทธิของผู้ให้เช่า ผู้ให้ยืม ในฐานะอย่างผู้เช่า ผู้ยืม นั้นกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าเป็นแต่ผู้ควบคุม (Detonator) เท่านั้น หากมีสิทธิครอบครองไม่ แต่กฎหมายอังกฤษถือว่าใครๆ ที่มีเจตนาจะยึดถือไว้เพื่อตนไม่ว่าจะอาศัยสิทธิตามสัญญา หรือทรัพย์สินสิทธิอย่างใดๆ ก็มีสิทธิครอบครองได้ทั้งนั้น ในฐานะเช่นผู้เช่า ผู้ยืม ผู้รับมอบทรัพย์สินโดยประการอื่นนับว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครองด้วย หลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจะเอาไปทางอังกฤษ ไม่เคร่งครัด เหมือนกฎหมายโรมันหรือฝรั่งเศส ดังนั้นบุคคลที่ได้ยานพาหนะมาใช้ประโยชน์โดยอาศัยสิทธิตามสัญญา เช่น ผู้เช่า ผู้ยืม ฯลฯ ย่อมเป็นผู้ครอบครองตามกฎหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1.1.2) โดยเจตนายึดถือเพื่อตน สิทธิครอบครองนั้นนอกจากจะต้องมีการยึดถือทรัพย์สินซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอก และจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบภายในของผู้ยึดถือ เหตุที่กฎหมายต้องการให้เจตนาเป็นส่วนประกอบของการครอบครองด้วย เพื่อให้เป็นที่แน่นอนว่าผู้ครอบครองต้องการทรัพย์สินนั้นจริงๆ ที่ว่า เจตนาจะยึดถือเพื่อตนนั้นหมายความว่ายึดถือไว้เพื่อประโยชน์ (Benefit) ของผู้ยึดถือนั่นเอง เช่น ประโยชน์ของคนร้ายที่จะได้จากทรัพย์สินที่ลักมา ประโยชน์ของผู้เช่า ผู้ยืม ที่จะได้จากทรัพย์สินที่เช่ามา แม้ในใจจะรู้ดีกว่าทรัพย์สินที่ตนยึดถือไว้เป็นของเขา ก็ยังมีเจตนาที่จะยึดถือไว้ใช้เพื่อตนตามแต่สัญญาจะยอมให้ใช้ได้ เป็นต้น มิได้หมายถึงขนาดว่าเจตนาหรือใช้อำนาจ อย่างเป็นเจ้าของ อย่างไรก็ตามก็ถือว่ายึดทรัพย์สินไว้เพื่อตนนั้น ย่อมแล้วแต่ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เป็นเรื่องราว ไป

ในกรณีที่ไม้อาจจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ใดมีเจตนายึดถือเพื่อตนหรือไม่ นั้น ต้องสันนิษฐานว่า ผู้ที่ยึดถือทรัพย์สินไว้มีเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1778/2499. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 37.

มาตรา 1369 การยึดถือ โดยขาดเจตนา จะยึดถือเพื่อคนนั้นไม่ทำให้ได้สิทธิครอบครองตามกฎหมาย เจตนาเท่านั้นที่ยกฐานะของการยึดถือให้พ้นจากที่จะเป็นเพียงแค่การควบคุม (Detention) ในกรณี นิติบุคคล การยึดถือและการมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนนั้นต้องดูจากผู้แทนนิติบุคคล โดยอาศัย มาตรา 75 ที่ว่าความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกทางผู้แทน”

(1.2) ผู้ควบคุมดูแล หมายถึงผู้มีหน้าที่กำกับ เอาใจใส่ ปกป้องรักษาปกครอง ยานพาหนะหรือยึดถือยานพาหนะ โดยสรุปแล้วหมายถึง ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการเพื่อมิให้ทรัพย์สินนั้น ก่อความเสียหายขึ้น ดังนั้นผู้ควบคุมดูแลจึงมิได้หมายความจำกัดเฉพาะผู้ขับยานพาหนะเท่านั้น ผู้ควบคุมดูแลนั้นอาจเป็นแต่ผู้ยึดถือยานพาหนะเท่านั้นก็ได้ ถ้าอยู่ในฐานะที่สามารถควบคุมบังคับ กำล้างเครื่องจักรกลของยานพาหนะ ได้ก็อยู่ในความหมายของมาตรานี้ เช่นลูกจ้างของเจ้าของรถยนต์ มีหน้าที่ควบคุมรถ ลูกจ้างให้คนอื่นขับรถ ลูกจ้างและนายจ้างต้องรับผิดชอบในเหตุที่เกิดขึ้น ใครเป็นแต่ ผู้ควบคุมหรือเป็นถึงผู้ครอบครองนั้นก็ต้องอาศัยเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนเป็นสำคัญ ควบคุมเป็น ฐานะ สิทธิควบคุมเป็นแต่เหตุการณ์ความจริงที่บุคคลกำลังกำกับบังคับการไว้ซึ่งวัตถุทรัพย์สินเท่านั้น เช่น ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 912/2537 (คดีระหว่าง นายสวิง โจทก์ นายชั้น กับพวก จำเลย) วินิจฉัยว่า เจ้าของรถยนต์ให้ผู้ที่รับจ้างเป็นคนขับรถของตนทดลองขับรถเพื่อดูความสามารถ โดยตนเองก็เป็นผู้นั่งควบคุมไปด้วย ดังนั้น ต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ขับเมื่อความเสียหายอันเกิดแต่รถ ไปชนผู้อื่นบาดเจ็บ จะเห็นได้ว่าผู้ควบคุมรถยนต์ไม่มีเจตนายึดถือเพื่อตนเอง

(1.3) ความรับผิดชอบในกรณีที่มีบุคคลทั้งสองฐานะในเวลาเดียวกัน หมายถึง ใน กรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นในขณะที่ยานพาหนะนั้น มีทั้งผู้ครอบครองและควบคุมดูแลบุคคลทั้งสอง ฐานะก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบ แม้มาตรา 437 จะบัญญัติโดยใช้คำว่า บุคคลใดครอบครองหรือ ควบคุมดูแลยานพาหนะ แต่คำว่าหรือในที่นี้หมายถึง “และหรือ” กล่าวคือกรณีที่มีเฉพาะผู้ ครอบครองก็ให้ผู้ครอบครองรับผิดชอบกรณีที่มีเฉพาะผู้ควบคุมดูแลก็ให้ผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบและใน กรณีที่มีผู้ครอบครองและผู้ควบคุมดูแลบุคคลทั้งสองฐานะก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบที่ตีความเช่นนี้เพราะ ตามมาตรา 437 ต้องการให้บุคคลในฐานะทั้งสองนี้ต้องรับผิดชอบโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึง ความผิดของผู้หนึ่งแต่ประการใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 912/2477 ธรรมสาร เล่มที่ 18 น. 1491 ระหว่างนายสวิง โจทก์ นายชั้น กับพวกจำเลย) วินิจฉัยว่าเจ้าของรถให้นายชั้น ผู้สมัครเข้าทำงานเป็นคนขับรถทดลองขับ ให้อูโดยเจ้าของรถนั่งไปด้วย นายชั้นขับรถทดลองฝีมือได้ขับรถชน โจทก์บาดเจ็บสาหัส แม้ผู้สมัคร ยังไม่ใช่ลูกจ้าง เจ้าของรถก็ต้องรับผิดชอบร่วมกับนายชั้นคนขับรถในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองตาม มาตรานี้ ความรับผิดชอบของบุคคลทั้งสองนี้ ไม่ใช่ความรับผิดชอบของผู้กระทำละเมิดตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 แต่เป็นความรับผิดชอบตามหลักกฎหมายนี้ร่วม เนื่องจากการ

ชำระหนี้ โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้โดยสิ้นเชิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 อันมีผลให้เจ้าหนี้หรือผู้รับความเสียหายเลือกฟ้องคนใดคนหนึ่งให้รับผิดชอบได้¹⁵

2) ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความรับผิด¹⁶

(2.1) ยานพาหนะ คำว่ายานพาหนะ (Vehicle) นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2483 และ พ.ศ. 2525 ได้แยกคำจำกัดความไว้ว่า คำว่า “ยาน” หมายความว่าถึงเครื่องนำไป ยานพาหนะต่างๆ เช่น รถเกวียน ส่วนคำว่า “พาหนะ” หมายความว่าถึงเครื่องขับเคลื่อน ยานต่างๆ มีรถและเรือเรียกว่ายานพาหนะ ในข้อนี้จะสังเกตได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ของไทยได้จำกัดตัวทรัพย์สินที่ต้องรับผิดไว้เฉพาะยานพาหนะ กับทรัพย์สินอันตราขายเท่านั้นซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสอันเป็นที่มา ซึ่งบัญญัติตัวทรัพย์สินที่ทำให้ผู้ดูแลต้องรับผิดว่าเป็นสิ่งของ (Chose) ทั่วไปในความหมายธรรมดา ยกเว้นบุคคล สัตว์ หรือสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งมีกฎหมายมาตราอื่นบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

โดยทั่วไปศาลฝรั่งเศสจะตีความ คำว่า “สิ่งของ” นี้ว่า หมายถึงสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ แต่ศาลฝรั่งเศสไม่ได้แยกแยะระหว่างสิ่งของที่เป็นทรัพย์สินอันตราขายกับสิ่งของที่ไม่เป็นทรัพย์สินอันตราขาย อย่างไรก็ตามเราจะพบเห็นอยู่เสมอว่าศาลฝรั่งเศสวินิจฉัยว่าสิ่งของนั้นเป็นสิ่งของอันตราขายโดยสภาพของมันเอง หรือบางกรณีก็วินิจฉัยว่าสิ่งของนั้นเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นอย่างไร โดยที่ไม่มีการกระทำของบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะลำพังแต่การที่สิ่งของก่อให้เกิดความเสียหายนั้นไม่เพียงพอที่จะนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับเคราะห์ได้ เพราะหลักนี้จะนำไปใช้เมื่อสิ่งของนั้นมีการกระทำของมันเองด้วยในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ตัวผู้รับเคราะห์

คำว่า ยานพาหนะนี้ย่อมหมายความว่าถึงเครื่องขับเคลื่อนที่นำคนหรือสิ่งของไปยังที่ต่างๆ ด้วยทางใดๆ ไม่ว่าจะทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ สิ่งของที่เป็นยานพาหนะนั้นนอกจากจะมีรูปร่างลักษณะเครื่องยนต์กลไกอย่างยานพาหนะแล้วยังจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกใช้อย่างยานพาหนะอีกด้วย หากรูปร่างเป็นยานพาหนะแล้ว แต่มิได้ใช้อย่างยานพาหนะแล้วก็ไม่ตกอยู่ภายใต้คำจำกัดความของคำว่า “ยานพาหนะ” เช่นรถยนต์สำหรับเด็กขับเล่นในสวนสนุก แม้จะเป็นรถยนต์ แต่ก็ไม่ใช่ถือว่าเป็นยานพาหนะ

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 2399/2523. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 39.

¹⁶ กรองกมล สันตจิตร. (2551). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 42.

(2.2) การเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล กรณีที่จะเข้ามาตรา 437 นี้ ยานพาหนะนั้นต้องกำลังเคลื่อนที่ด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือเคลื่อนที่โดยอาศัยแรงขับของเครื่องจักรกล ซึ่งหมายถึงเครื่องจักรที่ใช้พลังงานกล มิใช่พลังงานธรรมชาติ พลังงานคนหรือสัตว์ ดังนั้น เกวียน จักรยาน รถม้า เรือใบ จึงไม่ใช่ยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล เครื่องจักรกลที่ว่านี้อาจจะติดตั้งภายในยานพาหนะนั้นเองหรืออาจจะเป็นเครื่องจักรกล ภายนอกก็ได้เช่นเรือแจวที่พ่วง โยงมากับเรือกลไฟนั้นในการวินิจฉัยความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามกฎหมายถือว่าอยู่ในสภาพ เท่ากับเป็นเรือซึ่งเดินด้วยเครื่องจักรกลไฟเหมือนกัน

เหตุที่ความรับผิดชอบแบบนี้จะต้องมีกฎเกณฑ์เรื่องการเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลเข้ามาเกี่ยวข้องก็เพราะ การคิดหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดขึ้นมาใช้นี้ก็เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีโดยที่หาตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบไม่ได้ ส่วนหนึ่งของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการใช้รถยนต์ในท้องถนนซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากรถม้าหรือเกวียนในยุคก่อน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทั่วไปที่มีได้ใช้ยานพาหนะ ดังนั้นการคุ้มครองคนเดินถนนและการปรามผู้ขับใช้รถยนต์จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดกฎเกณฑ์นี้ขึ้น

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่าตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้นแยกพิจารณาระหว่างการกระทำของบุคคลกับการกระทำของสิ่งของกล่าวคือ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น หากเป็นการกระทำของบุคคลแล้ว ก็จะพิจารณาถึงการปรับเข้าหลักความรับผิดชอบทางละเมิดเนื่องจากการกระทำของตนตามมาตรา 1382 แต่ถ้าเป็นการกระทำของสิ่งของแล้วก็จะเข้ามาตรา 1384 Mazeaud นักกฎหมายฝรั่งเศสได้ให้ความเห็นว่า ในกรณีที่สิ่งของมีส่วนร่วมในการที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้นให้ดูว่าสิ่งของได้เป็นไปโดยอยู่ในกรอบบังคับของบุคคลหรือไม่ ถ้าอยู่ในกรอบบังคับคือสิ่งของได้เป็นไปตามการบังคับบัญชาของบุคคลอย่างเด็ดขาด ดังนี้ก็ต้องเรียกว่าเป็นการกระทำของบุคคล หากใช้การกระทำของสิ่งของไม่ แต่ถ้าไม่อยู่ในกรอบบังคับของบุคคล คือสิ่งของได้หลุดไปจากการควบคุมของบุคคลแล้ว ก็ต้องเรียกว่าเป็นการกระทำของสิ่งของ ไม่ใช่การกระทำของบุคคลตัวอย่างเช่น ปืนถ้าได้ลั่นขึ้นโดยบุคคลจับขึ้นประทับแล้วยิง กระสุน ไปถูกคนเข้า ดังนี้ย่อมถือว่าเป็นการกระทำของบุคคล ต้องนำมาตรา 1382 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาใช้บังคับ ทั้งนี้แม้จะเป็นกรณีเดินเล่อไม่มีเจตนาเช่นเห็นคนเป็นสัตว์ จึงยิงไป หรือว่ายิงเป้าแต่กระสุนปืนไปถูกคนที่อยู่ทางข้างหลังเป้า เป็นต้น แต่ถ้าปืนได้ลั่นขึ้นเพราะปืนตกลงมาที่พื้น หรือว่าถือปืนอยู่แต่กึ่งไม้ไปเกี่ยว โกวเข้า ดังนั้นย่อมถือว่าเป็นการกระทำของสิ่งของหาใช่การกระทำของบุคคลไม่ เพราะปืนหาได้ปฏิบัติได้ตามการบังคับบัญชาของบุคคลโดยเด็ดขาดไม่ ปืนได้หลุดไปจากการควบคุมของบุคคลแล้วและตามความเห็นของ Mazeaud นี้ การยิงปืนไปแล้วกระสุนปืนไปถูกของแข็งเข้าจึงสะท้อนไปอย่างให้ผู้ยิงควบคุมไม่ได้ แล้วไปก่อความเสียหายขึ้นก็ควรถือว่าเป็นการกระทำของสิ่งของไม่ใช่การกระทำของบุคคล

หากเราจะปรับเรื่องการกระทำของสิ่งของเข้ากับการกระทำของยานพาหนะนั้นนั้นจะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยาก เพราะยานพาหนะนั้นจะต้องมีคนขับ หรือผู้ควบคุมดูแลอยู่เสมอแล้วจะถือว่าการเคลื่อนที่ไปของยานพาหนะนั้นเป็นการกระทำของยานพาหนะไปได้อย่างไร

ในข้อนี้เป็นจุดแตกต่างที่สำคัญที่สุดระหว่างมาตรา 420 กับมาตรา 437 ไม่ได้เกิดจากการกระทำของคนแต่ประการใด แม้หากจะเกิดในกรณีที่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะที่ขับยานพาหนะนั้นก็หาใช่การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อไม่ เช่นกรณีที่รถจักรเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เช่นนี้เป็นการกระทำของยานพาหนะ แต่ถ้ายานพาหนะไม่มีการกระทำแล้วศาลฝรั่งเศสถือว่าเป็นข้อยกเว้นความรับผิด

3) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของยานพาหนะกับความเสียหายที่เกิดขึ้น¹⁷

ความรับผิดทางละเมิดทุกกรณีจะเกิดขึ้นเมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวโจทก์มีความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำที่ผิดของจำเลยหรือสิ่งของที่อยู่ภายใต้การควบคุมของจำเลย กับความเสียหายที่เกิดขึ้น Judge Werner กล่าวว่า มันมีเหตุผลและประโยชน์อย่างแท้จริงที่จะกล่าวว่าการรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ (Strict Liability) เพียงแต่ย้อนกลับไปสู่กฎหมายธรรมชาติ (Law of Nature) ที่ว่าทุกๆ สิ่งในวงของพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อก่อให้เกิดความเสียหาย ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมฝังติดอยู่กับบุคคลที่แผ่ขยายมันออกมา ซึ่งเป็นข้อยืนยันว่าเพียงแต่การละเมิดสิทธิของโจทก์ก็เพียงพอที่จะเป็นละเมิดแล้ว

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใดๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นต้องรับผิดเมื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น...” หลักความรับผิดตามมาตรา 437 นี้จึงต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของยานพาหนะกับความเสียหายที่เกิดขึ้น กล่าวคือต้องปรากฏว่าการเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลของยานพาหนะนั้นก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าวขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีความคิดที่ว่าอันตรายย่อมเกิดจากกำลังเครื่องจักรกล หากความเสียหายเกิดขึ้นจากเครื่องจักรกลของยานพาหนะทางบกที่ยานพาหนะกำลังเดินอยู่ ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะนั้นต้องเป็นผู้รับผิดชอบสำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) นั้น ก็คงใช้หลักเรื่องเหตุกับผลเช่นเดียวกันกับหลักความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของคนเช่นเดิมอันได้แก่ทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุกับทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม

¹⁷เรื่องเดียวกัน. หน้า 42.

ข้อเท็จจริงที่จะอยู่ในหลักเกณฑ์ของมาตรา 437 นี้ จะต้องปรากฏด้วยว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นระหว่างการเดินหรือเคลื่อนไปของยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยกำลังเครื่องจักรกล และจะต้องเกิดขึ้นเพราะการเดินหรือเคลื่อนไปของยานพาหนะด้วยประกอบกัน มิใช่เกิดจากยานพาหนะที่หยุดอยู่กับที่แล้วผู้เสียหายไปโดนยานพาหนะนั้นเข้าเองขณะที่ยานพาหนะนั้นมิได้เดินด้วยเครื่องจักรกล ข้อที่น่าสังเกตก็คือความรับผิดชอบในลักษณะนี้มีได้มองในแง่ของผู้ที่รับผิดชอบว่าจะต้องมีความจงใจโดยประสงค์ต่อผล หรือเล็งเห็นผลหรือโดยประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด หากได้ความว่าเสียหายเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลแล้วก็เป็นเรื่องของผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะต้องรับผิดชอบ นักกฎหมายสวีตเรียกความรับผิดชอบในรูปแบบเช่นเดียวกันที่ว่า "Causal liability" ซึ่งมีความหมายว่า "ความรับผิดชอบในสาเหตุ" กล่าวคือ หากผู้ใดก่อเหตุ และเหตุนั้นทำให้เกิดความเสียหาย ผู้ก่อเหตุต้องรับผิดชอบ

4) ความเสียหายที่อยู่ในความรับผิดชอบ¹⁸

หลักตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 นี้อยู่ในส่วนของความรับผิดชอบในบรรพ 3 ลักษณะ 5 หมวด 1 เมื่อข้อเท็จจริงปรับเข้ากับหลักความรับผิดชอบตามมาตรา 437 แล้วก็จะต้องมีการทดแทนความเสียหาย แต่ปัญหาว่าความเสียหายอย่างไรบ้างที่ต้องมีการเยียวยานั้นต้องพิจารณากันตามมาตรา 437 ซึ่งแยกพิจารณาเป็น

(4.1) วัตถุประสงค์ การละเมิดเป็นการล่วงสิทธิผิดหน้าที่ ฉะนั้นเมื่อมีการละเมิด ก็แสดงว่ามีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ถูกกระทบกระทั่งเป็นเหตุให้ผู้ทรงสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ วัตถุประสงค์ที่ถูกกระทำละเมิดตามมาตรา 437 นี้แม้จะมีได้บัญญัติถึงสิทธิต่างๆ ไว้โดยละเอียดดังที่มาตรา 420 บัญญัติไว้เกี่ยวกับการล่วงสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม แต่ก็เป็นที่เข้าใจว่าวัตถุประสงค์ตามมาตรา 437 ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับสิทธิในมาตรา 420 ซึ่งเป็นสิทธิเด็ดขาดและเป็นสิทธิอันเป็นมูลฐานที่จะเกิดการละเมิดได้ (Absolute Rights) ทั้งสิ้น อันที่จริงความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน เหล่านี้ย่อมเป็นความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลทั้งสิ้น เพราะบุคคลย่อมมีสิทธิบริบูรณ์ในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ และทรัพย์สิน สิ่งเหล่านี้จึงรวมอยู่ในความหมายของคำว่า สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดนั่นเอง สิทธิอันเป็นมูลฐานที่จะเกิดการละเมิดได้นี้ ถ้าเป็นสิทธิเด็ดขาดซึ่งกฎหมายรับรองคุ้มครองอันบุคคลทั่วไปต้องเคารพก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่สิทธิที่ผูกพันเฉพาะบุคคลเช่นสิทธิในหนี้ระหว่างเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ย่อมต้องเป็นไปตามมูลแห่งหนี้ เช่น สัญญา เป็นต้น การทำผิดสัญญา เป็นแต่การไม่ชำระหนี้ ไม่เป็นละเมิด

¹⁸ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ่างแล้ว. หน้า 43, 46.

(4.2) ลักษณะของการล่วงสิทธิ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลนั้นว่า หากมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของยานพาหนะกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะก็ต้องรับผิดชอบ ดังนั้น ประเด็นที่ว่ายานพาหนะก่อความเสียหายหรือไม่เท่านั้น ดังนั้นความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลอาจเกิดจากตัวยานพาหนะนั้น โดยตรงหรือผลจากการเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล เช่น ยานพาหนะชน กระแทบกระแทก ทับ พลิกคว่ำ ของที่บรรทุกมาตกหล่น หรือผลจากการเคลื่อนที่ทำให้บุคคลได้รับความเสียหายก็ได้

มักจะเข้าใจกันว่าเมื่อความเสียหายเกิดจากยานพาหนะนั้นเป็นเรื่องยานพาหนะชนหรือทับผู้เสียหายหรือสิ่งของซึ่งไม่จำเป็นเสมอไป เช่น ขณะรถกำลังวิ่งอยู่อย่างรวดเร็วหรือหมอน้ำรถเกิดระเบิด หรือน้ำมันลุกไหม้ กระจกส่องในรถเกิดหลุด สิ่งของต่างๆ ตกหล่นจากยานพาหนะหรือแตกเสียหายเนื่องจากแรงสะเทือน หรือขณะที่รถจักรไอน้ำกำลังวิ่งอยู่ แม้ผู้ชนจะใช้ความระมัดระวังสักเพียงใด ฟันตกจากรถจักร ชูงหล่นจากรถพ่วงของรถจักรนั้น หรือเสาหรือไม้เลื่อนตกจากรถบรรทุกที่กำลังบรรทุกอยู่ ฯลฯ เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ก็เป็นความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะเหมือนกัน ย่อมปรับได้ด้วยมาตรา 437 หรืออาจเกิดจากการกระทำของผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะโดยตรงก็ได้ เช่น บิดาขับรถทดลองห้ามล้อซึ่งเปลี่ยนมาใหม่ๆ ไม่รู้เลยว่าบุตรแอบเข้ามาอยู่ในรถตั้งแต่เมื่อใด เมื่อทดลองห้ามล้อแรงๆ เพื่อให้หยุดทันที บุตรเลยกระแทกรถบาดเจ็บ หรือขับรถลุยน้ำอย่างซำๆ ไม่เห็นคนข้างถนนเพราะฝนตกหนัก แต่น้ำเกิดกระเซ็นไปถูกคนเดินข้างถนนเข้าหรือขณะขับรถเกิดสำคัญผิดว่ามีบ่อหลุมอยู่ข้างหน้า หรือสำคัญผิดว่ามีคนวิ่งตัดหน้ารถจึงห้ามล้อทำให้หยุดทันที ผู้โดยสารรถได้รับบาดเจ็บหรือทำให้ถนนหนทางที่ยานพาหนะวิ่งเสียหาย เหล่านี้ มิใช่เป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด กรณีจึงย่อมปรับได้ด้วยมาตรา 437 เช่นเดียวกัน ไม่ใช่มาตรา 420

ตัวอย่างที่ 1 การใช้รถจักรเก่าลากจูงตู้รถคนโดยสารและสินค้า เพิ่มปริมาณมากขึ้นกว่าเดิมต้องแรงไฟและกำลังไอน้ำของตัวรถจักรเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ลูกไฟและประกายไฟปลิวไปตามลม ไม้หลังคาบ้านที่อยู่ข้างทางรถไฟ แล้วลูกกลามต่อไปไหม้บ้านเรือนราษฎร เสียหายหลายหลังและปรากฏว่าครั้งก่อนๆ ลูกไฟเคยปลิวไหม้หลังคาบ้านและสิ่งของริมทางไฟเสมอๆ ทางองค์การรถไฟก็มีได้จัดการป้องกันแต่อย่างใด กรมรถไฟและองค์การรถไฟต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ราษฎรเหล่านี้¹⁹

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1300-1315/2499. อังโน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 45.

ตัวอย่างที่ 2 จำเลยนำรถบรรทุกดินหนักมาผ่านหน้าบ้านโจทก์หลายเที่ยวเป็นเหตุให้บ้านโจทก์สั่นสะเทือนร้าวเป็นละเมียดต้องใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์²⁰

ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาตรา 437 นี้ ตามความเห็นของศาลหมายความว่าความเสียหายต่อบุคคลหรือสิ่งอื่นอันมิใช่ยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลด้วยกัน ศาลฎีกาวินิจฉัยในคดีเรียนต้นกันว่า ในกรณีที่ยานพาหนะซึ่งเกิดชนกันขึ้นนั้น ต่างเดินด้วยกำลังเครื่องจักรด้วยกันจะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 มาใช้หรือไม่นั้น ที่ประชุมใหญ่เห็นว่าในกรณีเช่นนี้จะนำบทบัญญัติที่ว่ามานี้บังคับหาได้ไม่ เพราะกฎหมายบทนี้มีเจตนารมณ์เป็นที่เห็นได้ชัดว่า สำหรับกรณีที่ฝ่ายหนึ่งใช้เครื่องจักรกลอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ใช้จึงจะได้รับประโยชน์แห่งข้อสันนิษฐานของกฎหมายข้อนี้ แต่เมื่อต่างฝ่ายใช้เครื่องจักรกลด้วยกันแล้ว ก็ต้องใช้หลักทั่วไปตามแบบอย่างศาลฎีกาเคยวินิจฉัยชี้ขาดมาแล้ว

5) ข้อยกเว้นความรับผิด²¹

ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 นี้เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เป็นความรับผิดโดยปราศจากความผิดหรือความมิชอบ (Liability without Fault) แม้จะเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด แต่ก็มีข้อต่อสู้ให้หลุดพ้นจากความรับผิดได้ คำว่า Strict (เคร่งครัด) หมายความว่ารับผิดโดยที่ผู้รับผิดไม่ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ความรับผิดโดยเคร่งครัดจึงไม่ใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด มาตรา 437 นั้นเป็นกนละเรื่อง กับข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ผู้ที่กฎหมายให้ต้องรับผิดอาจพ้นจากความรับผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ถ้าหากทฤษฎีทางกฎหมายถือว่าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 437 นี้เป็นข้อสันนิษฐานความผิด ข้อต่อสู้ของจำเลยก็จะเป็นทำนองที่ว่าจำเลยต้องแสดงให้เห็นว่า ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างดีแล้ว ข้อต่อสู้ที่ว่าผู้รับผิดต้องแสดงให้เห็นว่าเขาได้ใช้ในระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมในการป้องกันความเสียหาย ย่อมเป็นข้อยืนยันว่าเป็นข้อต่อสู้ที่จำเลยต้องแสดงว่าตนเองไม่มีความผิด หรืออย่างเช่นเมื่อมีการนำ มาตรา 1384 มาใช้ในตอนแรกก็มีนักนิติศาสตร์บางคนเห็นข้อต่อสู้ให้พ้นความผิดตามมาตรา 437 นี้ คือการที่จำเลยพิสูจน์ได้ว่าตนไม่อาจคาดเห็นความเสียหายนั้นได้

ในกรณีตามมาตรา 437 นี้ เป็นเรื่องข้อสันนิษฐานความรับผิด ข้อต่อสู้ของจำเลยก็จะเป็นทำนองที่ว่า จำเลยไม่ควรจะต้องรับผิดเพราะมีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้น ซึ่งถ้าให้จำเลยต้องรับผิดก็จะเป็นการ ไม่ยุติธรรม ศาลฎีกาของฝรั่งเศสได้วางหลักตีความมาตรา 1384 ว่าเป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดซึ่งบุคคลผู้ต้องรับผิดตามมาตรา 1384 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสนั้นไม่อาจ

²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 1292/2524. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 45.

²¹ กรองกมล สันตจิตร. อ้างแล้ว. หน้า 39, 42.

หลุดพ้นความรับผิดได้ โดยพิสูจน์ว่าเขาไม่ได้กระทำผิดหรือเหตุที่ก่อความเสียหายยังไม่อาจพิสูจน์
กันไว้ได้ แต่เขาต้องพิสูจน์ว่ามีเหตุภายนอกแทรกแซงซึ่งเขาไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย หรือแสดงว่าความ
เสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย นำสังเกตว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1384 มิได้บัญญัติ
ถึงข้อยกเว้นดังกล่าวไว้ ที่ศาลฝรั่งเศสวางแนวไว้เช่นนี้คงเป็น Case Law ที่ให้ยึดถือกันต่อมา

สำหรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 นั้น ได้บัญญัติข้อต่อสู้
ให้หลุดพ้นจากความรับผิดไว้สองประการ คือ เมื่อผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะพิสูจน์
ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือ เกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง จะพิสูจน์
ว่าตนมิได้มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหาได้ไม่ แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า เมื่อผู้ครอบครองหรือ
ควบคุมดูแลได้ใช้ความระมัดระวังพอสมควรแล้ว ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลก็ไม่ต้องรับผิด ที่มี
นักกฎหมายบางท่านไม่เห็นด้วยเพราะเห็นว่าเป็นการเพิ่มข้อต่อสู้ขึ้นเอง นอกเหนือไปจากที่มาตรา 437
บัญญัติไว้แล้ว มีผู้เห็นว่าศาลฎีกาพิพากษาโดยอาศัยหลัก Res Ipsa Loquitur ของ Common Law ซึ่งมี
อิทธิพลต่อวงการนิติศาสตร์ในขณะนั้น หลักดังกล่าวเป็นกรณีกับข้อสันนิษฐานตามมาตรา 437
ตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด เพราะตามหลัก Res Ipsa Loquitur นั้นเป็นข้อสันนิษฐาน
ความผิด (Presumption of Fault) ซึ่งถือว่าจำเลยผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะประมาท
เลินเล่อ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากยานพาหนะจำเลยก็ต้องรับผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความ
เสียหายมิได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของเขา แต่ศาลฎีกา ในปี 2492 ได้วินิจฉัยไว้ต่อมาว่า ผู้ที่ต้องรับ
ผิดอาจหลุดพ้นความรับผิดหากพิสูจน์ว่าเกิดเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้นั้นได้ทำการโดยประมาท
เลินเล่อหรือไม่

ข้อต่อสู้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 แยกพิจารณาได้ดังนี้

(5.1) เมื่อบุคคลผู้ต้องรับผิดพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย

คำว่า “เหตุสุดวิสัย” นี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 8 ได้จำกัด
ความไว้โดยบัญญัติว่าหมายถึง “เหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะได้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกัน
ได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสพหรือใกล้จะต้องประสพเหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรอัน
พึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้นในฐานะเช่นนั้น” มาตรานี้อยู่ในบรรพ 1 หลักทั่วไป ลักษณะ 1 บท
เบ็ดเสร็จทั่วไปจึงจะต้องนำคำจำกัดความนี้ไปใช้เมื่อมีบทบัญญัติใดกล่าวถึงคำว่า “เหตุสุดวิสัย”
ดังนั้นตามมาตรา 437 นี้อย่างไรเป็นเหตุสุดวิสัยก็ต้องมาดูมาตรา 8 คำว่า Force Majeure ซึ่งเป็น
ความหมายของคำว่า เหตุสุดวิสัย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับภาษาอังกฤษนั้น เป็น
ภาษาฝรั่งเศสมาตรา 1147 ได้อธิบายไว้ แต่ได้กล่าวขึ้นในเรื่องความรับผิดทางสัญญา มีข้อความว่า

ในการชำระหนี้ นั้น ถ้าเกิดจากเหตุภายนอก ซึ่งตำหนิลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ นักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสต่างถือคำว่า “เหตุภายนอกซึ่งตำหนิลูกหนี้ไม่ได้” นี้ หมายถึงเหตุสุดวิสัย

สำหรับที่มาของคำว่า “เหตุสุดวิสัย” ของไทยนั้น เดิมเรียกว่าเหตุภายนอก อำนาจหรือภัย 4 ประการตามกฎหมายเก่า ดังปรากฏในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 7 ซึ่งระบุถึงวิบัติภัยอันเกิดแต่เหตุเหล่านี้คือ โจรสลัด การสงคราม ไฟผ่า ไฟไหม้ แล้วรวมเรียกว่า ราชภัย โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย แต่ในมาตรา 8 นี้ได้อธิบายกว้างๆ เพื่อให้กินถึงเหตุอื่นๆ อันมีลักษณะอย่างเดียวกัน จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงว่าเหตุสุดวิสัยจะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(5.1.1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แยกเป็นเหตุธรรมชาติหรือเหตุเกิดธรรมดาโลก ไม่ว่าเหตุธรรมชาตินั้นจะเกิดขึ้นตามปกติ ตามฤดูกาล หรือผิดปกติ ผิดฤดูกาลก็ตาม ถือว่าอยู่ในข่ายเหตุธรรมชาติทั้งสิ้น เช่น ไฟผ่า ลมพายุ หรือน้ำท่วม

(5.1.2) เหตุภายนอกที่ตำหนิลูกหนี้ไม่ได้ บางท่านเรียกว่าเหตุเกิดแต่บุคคลที่ 3 บางท่านเรียกว่าเหตุที่เกิดจากการกระทำของคน เช่น โจรสลัด โจรปล้น คณงานนัดหยุดงาน เหตุจลาจล

(5.2) เหตุการณ์ดังกล่าวไม่มีใครอาจป้องกันได้ ในข้อนี้มาตรา 8 ได้บัญญัติว่า เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครอาจป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้นในขณะเช่นนั้น เหตุสุดวิสัยจึงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ถ้าอาจป้องกันได้แต่ไม่ป้องกันเสีย จะอ้างเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้ เช่นเหตุที่เกิดความเสียหายเนื่องจากคลื่นของเรืออื่นในลำแม่น้ำมาปะทะเรือฉลอมของจำเลยที่บรรทุกสินค้าและจอดอยู่ที่ท่าเรือ เรือฉลอมกระแทกกับท่าทำให้สินค้าที่บรรทุกบางส่วนเคลื่อนตกลงไปในแม่น้ำ เป็นผลพิบัติที่อาจป้องกันได้ ถ้าได้จัดการระมัดระวังตามสมควร ไม่ใช่เป็นเหตุที่ไม่มีใครจะอาจป้องกันได้ ฉะนั้นจึงไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุสุดวิสัย บุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุในมาตรา 8 นี้เมื่อนำไปปรับใช้กับมาตรา 437 ย่อมจะหมายถึงผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะ ข้อนี้จะเป็นเหตุสุดวิสัยหรือไม่นั้นก็จำต้องพิเคราะห์ว่าในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบุคคลนั้น ได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้ หรือไม่ หากได้ใช้ความระมัดระวังซึ่งกฎหมายต้องการเพียงระดับตามสมควรแล้ว ยังเกิดความเสียหายอยู่ก็ถือเป็นเหตุสุดวิสัยซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่องราวๆ ไป เหตุหนึ่งสถานการณ์หนึ่ง อาจเป็นข้อแก้ตัวโดยอ้างเหตุสุดวิสัยเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบสำหรับบุคคลหนึ่ง แต่เหตุเดียวกันนั้นอาจไม่เป็นข้อแก้ตัวสำหรับอีกคนหนึ่งในอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้

3.1.2.2 กรณีความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์อันตราตามมาตรา 437 วรรคสอง²²

²² กรองกมล สันตจิตร. อ้างแล้ว. หน้า 39, 41-42.

ความรับผิดตามวรรคสองนี้ถือว่าเป็นความรับผิดอันเกิดจากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายที่เรียกว่า “ความรับผิดโดยเคร่งครัด” ผู้ต้องรับผิดไม่ต้องจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

1) ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความรับผิด

(1.1) ทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ คือ สภาพของทรัพย์สินนั้นเองทำให้เกิดอันตรายได้ เช่นกับดักสัตว์ บันไดเลื่อน ลิฟต์ น้ำมันเบนซิน ดินปืน ลูกกระเบิด กระแสไฟฟ้า น้ำกรด ก๊าซบรรจุถัง ท่อส่งน้ำประปา ท่อส่งก๊าซ ถ่านติดไฟ ผลิตภัณฑ์ที่มีแร่ใยหินเป็นส่วนประกอบ

(1.2) ทรัพย์สินอันตรายโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ คือเป็นทรัพย์สินที่โดยสภาพไม่เป็นอันตราย แต่อาจเกิดอันตรายเมื่อนำมาใช้ เช่น มีดวงอยู่เฉยๆ ไม่เป็นอันตราย แต่ถ้านำมาฟันหรือแทงใครก็เกิดอันตรายเมื่อนั้น ปืนก็เช่นกัน วางอยู่เฉยๆ ไม่ระเบิดไม่ลั่น จะลั่นต่อเมื่อนำมายิงหรือเหนี่ยวไก พลุหรือบั้งไฟต้องจุด

(1.3) ทรัพย์สินอันตรายโดยอาการกลไกของทรัพย์สิน คือตัวทรัพย์สินนั้นมีเครื่องจักรกลเป็นตัวสำคัญในการทำงาน เช่น เครื่องสูบน้ำ มอเตอร์ไฟฟ้า เครื่องจักรกลในโรงงาน แท่นไฮดรอลิกที่ไชยกของ²³ ซิงช้าสวรรค์ แม้ไม่ใช่ยานพาหนะตามวรรคหนึ่ง หากเป็นยานพาหนะที่ติดเครื่องจอดอยู่กับที่ หม้อน้ำเกิดระเบิดถือว่าเป็นทรัพย์สินอันตรายโดยอาการกลไกของทรัพย์สิน

2) บุคคลที่ต้องรับผิด

ตามวรรคสองนี้จำกัดผู้รับผิดเฉพาะผู้ครอบครอง ต่างจากวรรคแรกที่ขณะเกิดความเสียหายยานพาหนะนั้นต้องกำลังเดินเครื่องจักรกล จึงอาจมีบุคคลที่กำลังควบคุมดูแลยานพาหนะนั้นอยู่ กฎหมายจึงบังคับให้รับผิดด้วย แต่ทรัพย์สินอันตรายตามวรรคสองบังคับเฉพาะผู้ครอบครองซึ่งขณะเกิดเหตุอาจเป็นผู้ควบคุมดูแลทรัพย์สินนั้นอยู่ก็ได้ ข้อสำคัญต้องเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายในขณะเกิดเหตุโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของ

3) ข้อยกเว้นความรับผิด

ทำนองเดียวกันเหตุยกเว้นความผิดอันเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกล ผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายไม่ต้องรับผิดต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง ตัวอย่างเช่น กรณี “การไฟฟ้าจำเลยผู้ครอบครองต้องรับผิดเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่กระแสไฟฟ้าที่จำเลยจัดให้มีขึ้นเพื่อจำหน่ายตามมาตรา 437 วรรคสอง จำเลยนำสืบว่าผู้ตายคงขึ้นไปนั่งบนผนังกันตกที่คาดฟ้าแล้วเสียวหลัก มือจึงไปถูกสายไฟฟ้างี้ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าเหตุเกิดเพราะความผิดของผู้ตายเองดังจำเลยอ้าง”²⁴

²³ คำพิพากษาฎีกาที่ 4037/2545. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 47.

²⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 3354/2524. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 47.

(3.1) เหตุสุดวิสัย เช่น กรณี “การที่กระแสไฟฟ้าลัดวงจรไหม้ทรัพย์สินของโจทก์เพราะต้นมะพร้าวอยู่ใกล้ชิดกับสายไฟฟ้า เป็นเหตุให้ทางมะพร้าวพาดไปถูกสายไฟฟ้าเมื่อมีลมพัด มีโชเหตุสุดวิสัย เพราะ (การไฟฟ้า) จำเลยอาจป้องกันได้ถ้าตัดต้นมะพร้าวหรือแจ้งให้โจทก์ตัดอันเป็นหน้าที่จำเลย แต่โจทก์ไม่สนใจตัดต้นมะพร้าวในที่ดินที่โจทก์เช่าหรือแจ้งให้จำเลยตัด ถือได้ว่ามีส่วนผิดด้วยไม่ยิ่งหย่อนกว่าจำเลย จำเลยจึงควรรับผิดชอบเพียงครั้งหนึ่ง”²⁵ หรือกรณี “กระแสไฟฟ้าลัดวงจรเกิดขึ้นที่บ้านจำเลย จำเลยจึงเป็นผู้ครอบครองกระแสไฟฟ้าดังกล่าว และต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแต่กระแสไฟฟ้าลัดวงจร เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายตามมาตรา 437 วรรคสองจำเลยนำสืบเพียงว่า จำเลยดูแลรักษาสายไฟฟ้าภายในบ้านให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยอยู่เสมอเพียงเปลี่ยนสายไฟฟ้าภายในบ้าน ขณะเกิดเหตุเพลิงไหม้ภายในบ้านของจำเลยไม่ได้ใช้ เครื่องใช้ไฟฟ้า จำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่อ และไฟฟ้าลัดวงจรเกิดขึ้นอย่างไรไม่ทราบคั้งนี้ ชื่อนำสืบของจำเลยแสดงไม่ได้เลยว่าเป็นเหตุสุดวิสัย จำเลยต้องรับผิดชอบ”²⁶

(3.2) เป็นความผิดของผู้ต้องเสียหาย เช่นเดียวกันต้องเกิดจากความผิดของผู้เสียหายฝ่ายเดียว โดยผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายไม่มีส่วนผิดด้วย หากผิดด้วยกันก็ต้องบังคับตาม มาตรา 442 เช่นปีนขึ้นไปตัดสายไฟเพื่อลักสายไฟ หรือปีนขึ้นหม้อไฟแรงสูงเพื่อตัดกิ่งไม้หรือสอยผลไม้แล้วถูกไฟดูด²⁷

กรณีที่ความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลด้วยกัน ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันมาตลอดว่าต่างก็ไม่ได้ประโยชน์จากมาตรา 437 ด้วยกัน ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ตามมาตรา 420 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ถ้าความเสียหายเกิดจากทรัพย์สินอันตรายด้วยกัน เช่น จำเลยยิงพลุดกลงไปในกองดินปืนของโจทก์เสียหายจะใช้ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 437 ได้หรือไม่ ยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินเป็นบรรทัดฐานไว้ ซึ่งหากถือหลักว่าเป็นความเสียหายอันเกิดแต่ทรัพย์สินอันตรายแล้ว จำเลยผู้ถูกฟ้องต้องพิสูจน์ข้อยกเว้นความรับผิด โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ต้องเสียหายเป็นทรัพย์สินอันตรายเหมือนกันหรือไม่แล้วก็จะไม่ยุ่งยากและเป็นธรรมดาเนื่องจากฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของกองดินปืนมิได้ทำอะไรด้วยคงต้องรอฟังคำพิพากษาฎีกาค่อยไป

²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 529/2523. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 48.

²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 816/2538. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 48.

²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2518. อ้างใน โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 48.

3.2 พระราชบัญญัติวัดอุณทราย พ.ศ. 2535²⁸

ความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินอันตราตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสอง มุ่งเอาผิดเฉพาะบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองเท่านั้น แต่ยังมีทรัพย์สินอันตราบางชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้ จึงได้มีการออกกฎหมายออกมาเพื่อการควบคุมวัดอุณทรายชนิดต่างๆ ขึ้น นอกเหนือจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสอง คือ พระราชบัญญัติวัดอุณทราย พ.ศ.2535 กำหนดวัดอุณทรายชนิดต่างๆ เช่น วัดอุระเปิดได้ วัดอุไผ่ วัดอุมิพิช วัดอุกัมมันตรังสี หรือวัดอุอย่างอื่นที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม เป็นวัดอุณทราย ซึ่งก็คือทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสองนั่นเอง

พระราชบัญญัติวัดอุณทราย พ.ศ. 2535 ได้ควบคุมถึงผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้ขาย ผู้ขนส่ง และผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัดอุณทราย ว่าหากฝ่าฝืนตามที่กฎหมายกำหนดนอกจากต้องรับโทษทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 70 ถึงมาตรา 89 แล้วยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 ถึงมาตรา 69 ด้วยโดยกำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่งผู้ขาย ผู้ส่งมอบหรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัดอุณทรายนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง (มาตรา 63, 64)

นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุคคลดังกล่าวข้างต้นได้กระทำไปในการทำงานให้แก่ตน แต่ชอบที่จะได้ชดเชยจากบุคคลดังกล่าว เว้นแต่ตนจะมีส่วนผิดในการสั่งให้ทำ การเลือกหาตัวบุคคล การควบคุม หรือการอื่นอันมีผลโดยตรงให้เกิดการละเมิดขึ้นนั้น (มาตรา 65) และผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก คนกลางและผู้มีส่วนในการจำหน่ายแจกทุกช่วงต่อจากผู้ผลิต จนถึงผู้ที่รับผิดชอบขณะเกิดการละเมิดตามมาตรา 63 หรือมาตรา 64 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วย (มาตรา 66) สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่วัดอุณทรายเป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการเสียหายความ เป็นวัดอุณทรายและผู้พึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน (มาตรา 67 วรรคแรก) แต่ไม่น่าจะเกินสิบปีนับแต่วันทำละเมิดตามที่กำหนดไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448²⁹ แต่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบดังกล่าวเมื่อได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยงได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน มาตรา 68

ในกรณีที่วัดอุณทรายก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อม ถ้ารัฐรับความเสียหายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าช่วยเหลือเคลื่อนย้าย บำบัด บรรเทา หรือจัด

²⁸ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 57-58.

²⁹ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 57.

ความเสียหายให้เกิดการกินคู่สภาพเดิมหรือสภาพดีที่ใกล้เคียงสภาพเดิม หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ หรือทรัพย์สินธรรมดาหรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินเมื่อได้รับคำร้องขอจากหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบวัตถุอันตรายดังกล่าว ให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายของรัฐดังกล่าวได้ (มาตรา 69)

ความรับผิดชอบ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 นี้ เป็นความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 วรรคสอง ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพนั่นเอง เพียงแต่เพิ่มบุคคลที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากผู้มีไว้ในครอบครองเท่านั้น เป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด โดยผู้รับผิดชอบไม่ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และมีภาระพิสูจน์ในข้อยกเว้นความผิด ในกรณีความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเองเช่นเดียวกัน เพิ่มอายุความเป็นสามปี จากอายุความในเรื่องละเมิดทั่วไปที่กำหนดไว้เพียงหนึ่งปี

3.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคนี้ได้มีการประกาศใช้ขึ้นในประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 30 ปี แต่จะเห็นได้ว่า การได้รับความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ ยังไม่ประสบความสำเร็จในการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ โดยการใช้บทบัญญัติของกฎหมายมาเป็นแนวทางการแก้ไขเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง เพราะกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับนี้ ขาดความชัดเจนในการมีบทบัญญัติลงโทษต่อผู้กระทำความผิด รวมทั้งไม่ได้ให้สิทธิแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริงในการมีบทบัญญัติให้สิทธิแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะมีอำนาจดำเนินการใดๆ ต่อผู้ประกอบการที่สร้างความเสียหายให้กับผู้บริโภคได้ ซึ่งสาระสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ มีดังนี้

3.3.1 หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ³⁰

จากมาตรา 3 บทนิยามของผู้บริโภค กฎหมายไม่ได้คุ้มครองเฉพาะผู้ซื้อเท่านั้น แต่รวมถึงผู้รับบริการ โดยเสียค่าตอบแทนในเรื่องอื่นๆ เช่น เช่าซื้อ จ้างทำของหรือเช่าด้วย นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2541 ได้แก้ไขนิยามคำว่าผู้บริโภคใหม่เป็นผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือ

³⁰ กรคมล รมยานนท์. (2550). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 67.

ผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการและ
 หมายความว่ารวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสีย
 ค่าตอบแทนก็ตาม

3.3.2 สิทธิของผู้บริโภค³¹

มาตรา 4 บัญญัติว่า ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครองดังต่อไปนี้

- 1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับ
 สินค้าหรือบริการ
- 2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ
- 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ (3 ทวิ) สิทธิที่จะได้รับ
 ความเป็นธรรมในการทำสัญญา
- 4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

3.3.3 วิธีการคุ้มครองผู้บริโภค³²

หลักทั่วไปในมาตรา 21 บัญญัติว่า ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดบัญญัติเรื่องใดไว้
 โดยเฉพาะแล้วให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยกรณันั้น และให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้
 ไปใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ขัดหรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว เว้นแต่

1) ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม หากปรากฏว่า
 เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายดังกล่าว ยังมีได้มีการดำเนินการหรือดำเนินการยังไม่ครบขั้นตอน
 ตามกฎหมายว่าด้วยกรณันั้นและมีได้ออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายดังกล่าว
 ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากกรมการเฉพาะเรื่องหรือคณะกรรมการเสนอเรื่อง
 ให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่ง ตามความในหมวดนี้

2) ในกรณีตาม (1) ถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจปล่อยให้เนิ่นช้าต่อไปได้ ให้
 คณะกรรมการเฉพาะเรื่องหรือคณะกรรมการเสนอเรื่องให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งตาม
 ความในหมวดนี้ได้โดยไม่ต้องมีหนังสือแจ้งหรือรอให้ครบกำหนดเก้าสิบวันตามเงื่อนไข (1)

3.3.4 การคุ้มครองผู้บริโภคดีานฉลาก³³

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ นี้ ได้กำหนดให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคดีานฉลาก ก็
 เพื่อให้ผู้ประกอบการ ได้แสดงให้เห็นชัดถึงสินค้าที่ตนเองนำออกขายในท้องตลาดนั้นว่ามี

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

³² กรกมล รมยานนท์. อ่างแล้ว. หน้า 67.

³³ กรกมล รมยานนท์. อ่างแล้ว. หน้า 70-71.

ส่วนผสม วันเดือนปีที่ผลิต รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ ขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภครสามารถทราบถึงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์นั้น ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคแค่ไหนเพียงใด และการที่มีผลากกำหนดวันผลิตและวันหมดอายุของสินค้าก็ทำให้ผู้บริโภคสามารถได้รับความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าขึ้นมาขั้นตอนหนึ่ง โดยรายละเอียดของสินค้าที่มีการควบคุมด้านผลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ นั้น มีรายละเอียดดังนี้คือ

1) นิยาม

ผลาก หมายถึง รูปรอยประดิษฐ์ กระจก หรือสิ่งอื่นใด ที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือสอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้า และหมายความรวมถึง เอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบสินค้า ป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น

2) สินค้าที่ควบคุมผลาก (มาตรา 30) ได้แก่

(1) สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
 (2) สินค้าที่ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย
 (3) สินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องในการใช้สินค้า หรือโดยสภาพของสินค้านั้น เช่น ทินเนอร์ กรดฟอร์มิก บุหรี่ ของเล่นสำหรับเด็ก หัวนมยาง ลูกเล่น สีเทียน เป็นต้น

(4) สินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ ซึ่งการกำหนดสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้นเช่น ปากกา สมุด ภาชนะ กระจกเงา เป็นต้น

3.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ปัจจุบันการดำเนินคดีผู้บริโภคในศาลมีวิธีการดำเนินคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดระบบวิธีพิจารณาความแบบใหม่ที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.4.1 ความหมายของ “คดีผู้บริโภค”³⁴

เหตุที่ต้องศึกษาถึงความหมายของคำว่า คดีผู้บริโภค ก็เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่ต้องพิจารณา หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ไม่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภคแล้ว ก็ไม่อาจจะดำเนินคดีในศาลตามระบบวิธีพิจารณาแบบใหม่ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ แต่ต้องบังคับการให้เป็นไปตามกระบวนการวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งตามปกติ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้ว่า

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันตามข้อ 1) หรือข้อ 2)

4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การที่จะเป็นคดีผู้บริโภคนั้นจะต้องมีลักษณะ

1) เป็นข้อพิพาททางแพ่ง

2) เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการที่พิจารณาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นสำคัญ และ

3) เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการซึ่งมีกฎหมายรับรองสิทธิไว้ นอกจากนี้ ยังถูกกำหนดให้มีกฎหมายครอบคลุมถึงคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นหรือมีกฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อีกด้วย

³⁴ เปรณฤดี ชัยเชื้อ. (2553). ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 78, 79.

3.4.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค³⁵

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง อันได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก และคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา รวมทั้งยังได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานและให้ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิใช้บริการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) โดยให้สังกัดอยู่ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค³⁶ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ มาตรา 10 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ไว้ดังนี้

- 1) พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ
- 2) ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36
- 3) แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค ในการนี้ จะระบุชื่อสินค้าหรือบริการหรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้
- 4) ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และพิจารณาวินิจฉัยการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง
- 5) วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะอนุกรรมการ
- 6) สอดส่องเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐให้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค
- 7) ดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควรหรือมีผู้ร้องขอตามมาตรา 39
- 8) รับรองสมาคมตามมาตรา 40

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79, 83, 85.

³⁶ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2550). สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์. หน้า 3.

9) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่มิถุนายนกำหนดให้ไว้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอไปยังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ มาตรา 39 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ไว้ว่า

“ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบ ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

จึงเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา 39 เป็นการกำหนดให้องค์กรพิเศษมีอำนาจดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแทนผู้บริโภคในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควร หรือเมื่อผู้บริโภคร้องขอได้ เพื่อทำหน้าที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ประกอบธุรกิจฯ ใช้เยียวยาความเสียหายจากสินค้าให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค อันถือว่าเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้บริโภคจะสามารถดำเนินการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนเมื่อมีผู้ร้องขอ ดังนี้

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ กล่าวคือ ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ และ

หมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยมิชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

2) มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นฝ่ายผิดสัญญาเท่ากับกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบธุรกิจกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นและกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม โดยพิจารณาจาก

(3.1) ลักษณะของการประกอบธุรกิจ การประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภครายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่าหากผู้ประกอบธุรกิจยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไปอาจทำให้ผู้บริโภครายอื่นๆ ได้รับความเสียหายด้วย

(3.2) ผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภครายใดนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นๆ ที่ยังมีได้มาร้องขอตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ ซึ่งสามารถยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีในภายหลังได้

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้จัดตั้งคณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้า เพื่อทดสอบสินค้าที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของผู้บริโภค และเผยแพร่การทดสอบโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลายสาขาวิชา สำหรับเหตุผลในการจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ เพราะผู้ประกอบการมีการใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริโภครับรู้ข้อมูลด้านดีของสินค้าเพียงด้านเดียว ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเนื่องจากขาดข้อมูลสำคัญบางอย่างในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง สินค้าไม่มีคุณภาพ โดยคณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้ามีอำนาจหน้าที่ในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า สินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค (มาตรา 36) หรือตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมอบหมายประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยเรื่องสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค พิจารณาและเสนอแนะให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค โดยจะระบุชื่อสินค้าหรือชื่อผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ มาตรา 10 ยังได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้อีกด้วย

สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า อาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง เพื่อให้สมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแพ่งคดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และให้มีอำนาจฟ้องร้องค่าเสียหายแทนได้ โดยผู้บริโภคนั้นต้องเป็นสมาชิกของสมาคม และได้มีหนังสือมอบอำนาจให้เรียกค่าเสียหายแทนแก่สมาคมด้วย โดยในปัจจุบัน (พฤศจิกายน 2522) มีสมาคมที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเพียง 4 สมาคมเท่านั้น (มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ ประกอบกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 8 และ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540) ได้แก่

1) สมาคมพลังผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2543 และมีนายวิโรจน์ ณ บางช้าง เป็นนายกสมาคม

2) สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2545 และมีเกศศิครหญิง รศ. เทวี โพธิ์ผล เป็นนายกสมาคม

3) สมาคมส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2545 และมีนายพานิช เจริญเผ่า เป็นนายกสมาคม

4) สมาคมคุ้มครองสิทธิประโยชน์ประชาชน ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2547 และมีนายขวัญชัย ไทยภิรมย์ เป็นนายกสมาคม

เหตุผลที่มีการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพียงแค่ 4 สมาคมนั้น คงจะมาจากบทบัญญัติในปัจจุบันของมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ ที่รับรองเฉพาะองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในรูปแบบสมาคมเท่านั้น

3.4.3 กระบวนการฟ้องคดีผู้บริโภค³⁷

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะตามมาตรา 7 คือ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา และในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติ

³⁷ เปรมฤดี ชัยเชื้อ. อ้างแล้ว. หน้า 85, 87.

หรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 นี้ ผู้บริโภคสามารถฟ้องผู้ประกอบธุรกิจ โดยเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมักมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก็ได้ แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคจะต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมักมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้นจะเสนอคำฟ้องต่อศาลอื่นไม่ได้ (มาตรา 17) โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เองหรือให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายก็ได้ (มาตรา 19) การฟ้องคดีผู้บริโภค ผู้ฟ้องที่เป็นโจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือจะฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ (มาตรา 20) เช่นเดียวกับจำเลยที่สามารถยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 26) โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นี้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาล มีหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐาน และช่วยบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องคดีด้วยวาจาตามมาตรา 20 และมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค โดยกฎหมายให้เครื่องมือในการทำหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีคือ มีหนังสือเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณา (มาตรา 4)

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไกล่เกลี่ยให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน (มาตรา 24) ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นี้กำหนดให้โจทก์ จำเลยต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนพิจารณา ทั้งนี้เพื่อให้คดีระงับโดยเร็ว นอกจากนี้การส่งคำคู่ความหรือเอกสารใดๆ หรือการแจ้งวันนัด คำตั้งศาล ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ (มาตรา 16) ในการนั่งพิจารณาสืบพยานในศาลให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนได้ไม่เกินครั้งละ 15 วัน (มาตรา 35) เมื่อมีการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ตราบไต่ที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งพยานดังกล่าวนี้รวมทั้งพยานที่สืบมาแล้วด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ (มาตรา 37)

สำหรับการกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการหรือดำเนินการใดๆ หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจให้ภาระ

การพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น (มาตรา 29) ในการสืบพยาน ไม่ว่าจะพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานคู่ความหรือทนายความจะซักถาม ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ในการนี้ ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกัคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม (มาตรา 34) ส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นี้ได้กำหนดยกเว้นหลักอำนาจฟ้อง กล่าวคือ นิติกรรมใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ แม้จะไม่นำหลักฐานดังกล่าวมาแสดง ผู้บริโภคก็สามารถฟ้องร้องผู้ประกอบธุรกิจได้ (มาตรา 10 วรรคหนึ่ง) สัญญาใดต้องทำตามแบบถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังไม่ได้ทำให้ถูกต้องตามแบบ แต่หากผู้บริโภคได้วางมัดจำและชำระหนี้บางส่วนแล้ว ผู้บริโภคก็มีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบ (มาตรา 10 วรรคสอง) และที่สำคัญผู้บริโภคสามารถนำพยานบุคคลมาสืบแทนหรือแก้ไขพยานเอกสารได้ (มาตรา 10 วรรคสาม)

การทำคำพิพากษานั้น ในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ศาลสามารถพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ได้ในเรื่องจำนวนค่าเสียหายที่ไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอที่ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย (มาตรา 39) อีกทั้งในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายแท้จริงเป็นประการใด สามารถสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นภายในเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง อย่างไรก็ตาม ก่อนมีการแก้ไขศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน (มาตรา 40) นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้ (มาตรา 41) และหากการกระทำความผิดเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด โดยไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (มาตรา 42)

ผลแห่งคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคหนึ่ง ถ้าภายหลังมีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีก โดยมีข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับอีกคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติ

เช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้น ไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี (มาตรา 30) ค่าธรรมเนียมการฟ้องคดีนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัยและผู้ดำเนินคดีแทน ที่ดำเนินคดีโดยสุจริตจะได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม (มาตรา 18) เว้นแต่คดีตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติ ดังกล่าวกำหนดไว้ กล่าวคือ ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมเฉพาะกรณีที่ฟ้องและดำเนินคดีแทน ผู้เสียหายเท่านั้น

3.5 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551³⁸

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ มีเหตุผลในการตรากฎหมายฉบับนี้ ดังนี้

1) มีการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกและนำเข้าสินค้าเพื่อการบริโภคมากขึ้น ประกอบกับการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศทำให้มีการนำเข้าส่งออกมากขึ้น

2) การผลิตสินค้ามีการใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเรื่อยๆ การตรวจสอบโดยผู้บริโภคว่าสินค้านั้นมีคุณภาพ ปลอดภัย หรือบกพร่องหรือไม่ทำได้ยาก

3) หากมีการผลิตหรือนำเข้าสินค้าที่มีความบกพร่องเมื่อนำไปใช้อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยหรืออันตรายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภค

4) การฟ้องร้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ความผิดตกเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคหรือผู้ได้รับความเสียหาย และต้องพิจารณาถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ประกอบการด้วยตลอดจนการฟ้องร้องคดีไม่ได้รับการยกเว้นในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมทำให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าไม่เอาใจใส่ในการรักษาคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ จึงนำมาตรการดังต่อไปนี้มาใช้ คือ

1) นำหลักการความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้

2) ให้ภาระการพิสูจน์ตกเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการ

การนำหลักการทั้งสองประการดังกล่าวมาใช้ จะสามารถป้องกันการนำสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ หรือไม่ปลอดภัย และสามารถคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าตลอดจนได้รับการชดใช้ในทางการเงินที่เป็นธรรม

³⁸ กรองกมล สันตจิตร. อ้างแล้ว. หน้า 42, 45, 49, 54.

3.5.1 หลักความรับผิดชอบและสินค้าที่อยู่ภายใต้บังคับ

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ได้นำหลัก Strict Liability มาใช้โดยจะเห็นได้จาก มาตรา 5 ที่บัญญัติว่า ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม ส่วนสินค้าที่จะอยู่ภายใต้หลัก Strict Liability นั้นก็ต้องพิจารณาจากคำนิยามของคำว่าสินค้าในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “สินค้า” หมายความว่า สัณหริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

โดยนิยามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 139 และมาตรา 140

“อสังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ที่ดินและทรัพย์สินติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับดินหรือทรัพย์สินติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย” (มาตรา 139)

ส่วน “สังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย” (มาตรา 140)

ดังนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกันแล้ว สินค้าตามนิยามในมาตรา 4 นี้ย่อมรวมทุกอย่าง นอกจากอสังหาริมทรัพย์และก็ยังไม่แน่ชัดว่าทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง เช่น Computer Program จะอยู่ในความหมายของคำว่าสินค้าตามพระราชบัญญัติสินค้านี้ด้วยหรือไม่

3.5.2 ความหมายของสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

ปรากฏนิยามในมาตรา 4 ซึ่งหมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้ แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

ความชำรุดบกพร่องของสินค้าจึงอาจแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ³⁹

1) ความชำรุดบกพร่องในการผลิต (Manufacturing Defect) หมายถึง สินค้าที่ผลิตได้นั้นไม่ตรงตามแบบที่ตั้งใจไว้

2) ความชำรุดบกพร่องในการออกแบบ (Defect.in Design) เป็นกรณีที่สินค้านั้นถือว่าเป็นชำรุดบกพร่อง หากสินค้านั้นขาดความปลอดภัยอันพึงมีตามที่ผู้บริโภคทั่วไปควรคาดหวังได้ตาม

³⁹ อนันต์ จันทร์ โอภากร. อ้างแล้ว. หน้า 127-128.

สมควรซึ่งใช้หลัก Consumer Expectation Test ส่วนอีกแนวทางซึ่งใช้หลัก Risk-Utility Test โดยที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ว่าแบบของสินค้าดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรืออาจพิสูจน์ผู้ผลิตทางเลือกในการออกแบบที่สมเหตุสมผลเพื่อหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาอันตรายที่เกิดจากแบบของสินค้าที่ใช้อยู่

3) ความชำรุดบกพร่องในการกำหนดข้อบ่งชี้และคำเตือน (Defect Because Of Inadequate Instructions or Warning) หมายความว่าถึงกรณีที่อาจหลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากสินค้านั้น ได้ถ้ามีการให้ข้อมูลในด้านข้อบ่งชี้หรือคำเตือนอย่างเหมาะสมถึงอันตรายของสินค้านั้น

อย่างไรก็ตามการพิจารณาถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าก็ยังคงคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติของธรรมชาติของสินค้าอันถึงคาดหมายได้ประกอบด้วย

3.5.3 ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบหรือไม่ก็ตาม” ซึ่งมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ว่าหมายถึง

1) ผู้ผลิตหรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

โดยคำว่า ผลิต หมายความว่า ทำ ผสม ปู รัง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปร สภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แซ่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

2) ผู้นำเข้า

โดยคำว่า “นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

(2.1) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้โดยคำว่า ขาย หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือ แลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

(2.2) ผู้ซึ่งใช้ชื่อชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

จะเห็นได้ว่าบทนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ดังกล่าวข้างต้นทำให้ขอบเขตของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ กว้างมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ร่างกฎหมายนั้นมุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ โดยเห็นว่าผู้ผลิตคือบุคคลที่อยู่ในฐานะ

ที่เหมาะสมที่สุดที่จะดูแลไม่ให้สินค้าที่ชำรุดบกพร่องออกสู่ท้องตลาด และสามารถกระจายความเสี่ยงของอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นได้ด้วยการจัดทำประกันภัยความรับผิด หรือการกำหนดราคาสินค้าที่เหมาะสม และผู้ผลิตควรจะได้พัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตและการบริหารจัดการในการตรวจสอบและควบคุมสินค้าให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย ด้วยเหตุนี้จึงให้ผู้ผลิตรับผิดชอบภายใต้หลัก Strict Liability และการกำหนดให้ผู้นำเข้าต้องรับผิดชอบนั้นก็เพราะเห็นว่าจะเป็นการยากลำบากแก่ผู้เสียหายที่จะต้องไปฟ้องร้องผู้ผลิตยังต่างประเทศหากผู้ผลิตนั้นไม่มีสำนักงานใหญ่หรือตัวแทนอยู่ในประเทศของตน โดยที่สินค้าชนิดหนึ่งอาจมีผู้ประกอบการมากกว่าหนึ่งรายตั้งนั้นกฎหมายจึงวางหลักไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันกับรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ซึ่งเป็นไปตามหลักของลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะนี้ มาตรา 1291⁴⁰ ที่ผู้ประกอบการทุกรายต้องร่วมกันและแทนรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย

3.5.4 ผู้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหาย

ได้แก่ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10⁴¹ ซึ่งมาตรา 4 ได้ นิยาม “ผู้เสียหาย” ว่าหมายถึง ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อพิจารณาความหมายของผู้เสียหายเท่าที่ปรากฏนิยามในมาตรา 4 ทำให้เข้าใจได้ว่ากฎหมายได้วางหลักการไว้อย่างกว้างขวางให้บุคคลทุกคนที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้รับการคุ้มครอง โดยไม่จำกัดว่าต้องมีนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายลักษณะ สัญญา และไม่จำกัดว่าต้องเป็นผู้บริโภคด้วย ยกตัวอย่างเช่น รถยนต์มีความปลอดภัยเกิดระเบิดขึ้นมาและก่อความเสียหายแก่ผู้ที่ยืนอยู่ข้างถนน ผู้ที่ยืนข้างถนน (หรือที่เรียกว่า Passerby)⁴² ซึ่งมีไม่ใช่ผู้บริโภคในสินค้ารถยนต์ก็อยู่ภายใต้ความหมายของผู้เสียหายและสามารถได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้เช่นกัน

⁴⁰ มาตรา 291 ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจะต้องชำระหนี้สินเชิงไซร์ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สินเชิงไซร์ได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็คือ เจ้าหนี้ จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งสินเชิงไซร์หรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือกแต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง.

⁴¹ มาตรา 10 ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่ง คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด.

⁴² ชัยพร ทรัพย์วรณิช และฐิติรัตน์ นรินทรารงกู ณ อยุธยา. (2550). ข้อพิจารณาประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ดุษฎีพจน. หน้า 189.

3.5.5 ประเภทของความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยาและขอบเขตของความรับผิด

ความหมายของ “ความเสียหาย” ปรากฏนิยามในมาตรา 4 ซึ่งหมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น โดยในมาตรา 4 นี้ได้กำหนดนิยามของความเสียหายต่อจิตใจไว้ด้วยว่าหมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้า โศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดขอบเขตความเสียหายไว้กว้างขวางกว่าความเสียหายตามกฎหมายทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายต่อจิตใจที่เป็นความเสียหายในลักษณะของนามธรรมที่มองไม่เห็นแต่เป็นความเสียหายที่ยากจะเยียวยาที่สุด

ประเภทของความเสียหายจึงสามารถแยกพิจารณา ได้ดังนี้

1) ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ ซึ่งผู้ประกอบการต้องรับผิดไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม

2) ความเสียหายแก่ทรัพย์สินซึ่งไม่ได้มีการแยกแยะความแตกต่างระหว่างทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อการใช้สอยหรือการบริโภคส่วนตัวกับสินค้าที่มีไว้เพื่อการค้า ดังนั้น คดีระหว่างพ่อค้ากับพ่อค้าก็อาจฟ้องร้องตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้ได้ แต่ก็จะไม่สอดคล้องกับนโยบายของ Product Liability Law ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองผู้บริโภค

ทั้งนี้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเองไม่ถือเป็นความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดฯ

3.5.6 ภาระการพิสูจน์

แม้ความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้อยู่ในสถานะผู้ผลิตสินค้าในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นจะเป็นไปตามหลัก Strict Liability กล่าวคือ ไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบนั้นได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ แต่เป็นการเน้นเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้า โดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายจึงมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง พิสูจน์ว่าต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหายและพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น

อย่างไรก็ตาม ได้มีการบัญญัติเรื่องภาระการพิสูจน์ไว้ในมาตรา 6 ว่า “เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดาแต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด “ซึ่งจะ

เห็นได้ว่าผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าสินค้าชำรุดบกพร่อง อันอาจดูเหมือนว่าความรับผิดของผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ นี้ไม่ได้ใช้หลัก Strict Liability แต่กลับมีลักษณะเป็น Absolute Liability ซึ่งเป็นภาระแก่ภาคอุตสาหกรรม

3.5.7 ข้อยกเว้นความรับผิด

แม้ว่า พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ จะมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหลัก โดยหลักการการพิสูจน์ให้การปฏิเสธความรับผิดไปยังผู้ประกอบการก็ตามแต่ความรับผิดของผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ ก็เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัดเท่านั้น มิใช่ความรับผิดโดยสมบูรณ์ (Absolute Liability) ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ จึงได้ให้โอกาสแก่ผู้ประกอบการที่จะปฏิเสธว่าความเสียหายพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ โดยพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ ได้แยกแยะผู้ประกอบการออกเป็น 2 พวก ซึ่งมีหลักเกณฑ์ยกเว้นความรับผิดไม่เหมือนกัน

1) ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิต มาตรา 7⁴³ ได้กำหนดเหตุแห่งความหลุดพ้นความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ใน 3 กรณี คือ

- (1) หากผู้ประกอบการพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) หากผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (3) เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการ ได้กำหนดไว้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามสมควรแล้ว

⁴³ มาตรา 7 ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

- (1) สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการ ได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว.

2) ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างและผู้ผลิตส่วนประกอบมาตรา 8⁴⁴ กำหนดหลักเหตุผลพ้นความผิดไว้ว่า

(1) ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้รับจ้าง ไม่ต้องรับผิดชอบ หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้รับจ้างจึงไม่ต้องรับผิดชอบ หากมิได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อ

(2) ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้รับจ้าง ไม่ต้องรับผิดชอบ หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น ซึ่งเป็นกรณีที่สินค้านั้นได้ถูกนำไปใช้เป็นส่วนประกอบหรือวัตถุดิบของสินค้าอื่น

3.5.8 อายุความ

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ มาตรา 12⁴⁵ กำหนดให้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายมีอายุความ 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ หรือมีอายุความ 10 ปี นับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น อย่างไรก็ตามในกรณีที่ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นทันทีแต่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสารที่สะสมอยู่ในร่างกายซึ่งอาจต้องใช้เวลาอันกว่าที่ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดี

⁴⁴ มาตรา 8 ผู้ผลิต ตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย.

ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบการกำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น.

⁴⁵ มาตรา 12 สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น

ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบแต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย.

แทนตามมาตรา 10 ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายใน 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบแต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ แต่จะต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้มาตรา 14⁴⁶ ยังกำหนดว่าบทบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ นี้ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายอื่น ซึ่งก็หมายความว่าผู้เสียหายก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยเรื่องละเมิดอยู่ ดังนั้น หากผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหลังจากพ้นกำหนดระยะเวลา 10 ปี ภายหลังจากวันที่มีการขายสินค้าซึ่งทำให้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายขาดอายุความตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ ผู้เสียหายก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องผู้ให้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายจะเรียกร้องกับผู้ประกอบการตามมูลละเมิดแล้วผู้เสียหายก็ต้องแบกรับภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการตามหลักกฎหมายดังกล่าวด้วย

3.6 กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ

3.6.1 สหรัฐอเมริกา⁴⁷

การฟ้องร้องคดี Product Liability ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาอาจฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาหรือฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางละเมิดก็ได้ ความรับผิดชอบตามสัญญานั้น แต่เดิมเป็นเรื่องอาศัยหลักกฎหมาย Warranty ซึ่งมีทั้งกรณี Express Warranty และ Implied Warranty กรณี Express Warranty เป็นกรณีที่ผู้ขายได้รับคำรับรองหรือคำมั่นสัญญาเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสินค้า แต่ปรากฏว่าสินค้านั้นไม่มีคุณลักษณะตามที่ผู้ขายให้การรับรองไว้ Implied Warranty เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ผู้ขายสินค้านั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้งานตามปกติและจะต้องบรรจุอยู่ในสถานะที่เหมาะสมและติดฉลากให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้ซื้อ โดยต้องมีคุณลักษณะตามที่ระบุไว้ในฉลาก ถ้าสินค้าไม่มีลักษณะถูกต้องตาม Express Warranty หรือ Implied Warranty แล้วถือว่าผู้ขายผิดสัญญาและต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

⁴⁶ มาตรา 14 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ นี้ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายอื่น.

⁴⁷ โรจนสกุล วงศ์วานิช. อ้างแล้ว. หน้า 70, 74.

ประเภท Privity of Contract หรือความรับผิดชอบตามคำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และความรับผิดชอบตามคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

Express Warranty เป็นเรื่องของกรณีผู้ขายได้ให้คำรับรองหรือคำมั่นสัญญาเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสินค้าไว้ และต่อมาปรากฏว่าสินค้านั้น ไม่มีคุณสมบัติตามที่ผู้ขายให้การรับรองไว้ตามหลักกฎหมายใน Common Law ของ สหรัฐอเมริกานั้น ผู้ซื้อต้องพิสูจน์ว่าตนได้เข้าทำสัญญาซื้อขายกับผู้ขายเพราะเชื่อในการรับรองที่ผู้ขายให้ไว้ The Uniform Commercial Code ได้บัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานไว้ให้เป็นคุณแก่ผู้ซื้อว่า หาก Express Warranty นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาต่อรองในการทำสัญญาซื้อขาย โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ซื้อได้เข้าทำสัญญาเพราะเชื่อถือ Express Warranty ของผู้ขาย จึงเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องนำสืบหักล้าง

Implied Warranty เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดขึ้น ในกรณีที่ผู้ขายเป็นพ่อค้า (Merchant) สินค้าที่ขายนั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้งานตามปกติและจะต้องบรรจุอยู่ในภาชนะที่เหมาะสม มีการติดฉลากให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้ซื้อ และจะต้องมีคุณลักษณะตรงตามที่บ่งระบุไว้ในฉลาก ดังนั้น ถ้าสินค้าไม่มีลักษณะถูกต้องตาม Express Warranty หรือ Implied Warrant แล้วถือว่าเป็นผู้ขายผิดสัญญาต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

การฟ้องให้รับผิดชอบในทางสัญญาเป็นหลักทั่วไปในการใช้บังคับ คือ Doctrine of Privity คือ ผู้มีสิทธิฟ้องร้องจะต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้น หลักการนี้จึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้เสียหายที่แท้จริง เพราะมีผู้เสียหายจำนวนมากที่ไม่ใช่ผู้ซื้อ The Uniform Commercial Code ได้พยายามแก้ไขอุปสรรคนี้โดยกำหนดทางเลือกของการฟ้องคดีตามหลัก Express Warranty หรือ Implied Warrant ไว้สามทางเลือกด้วยกัน ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละรัฐจะนำรูปแบบของทางเลือกใดไปบัญญัติเป็นกฎหมายของรัฐนั้นคือ

1) Alternative: A กรณีนี้ถือว่า Warranty ของสินค้านั้นครอบคลุมไปถึงบุคคลธรรมดาในครอบครัวของผู้ซื้อและแขกของคนในบ้านด้วย ถ้าหากคาดหมายได้ตามสมควรว่าบุคคลดังกล่าวจะใช้บริโภค หรือได้รับผลกระทบจากสินค้านั้น

2) Alternative: B กรณีนี้ถือว่า Warranty ของสินค้านั้นครอบคลุมไปถึงบุคคลธรรมดาใดๆ ที่คาดหมายได้ตามสมควรว่าจะใช้ บริโภคหรือได้รับผลกระทบจากสินค้านั้น หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการผิด Warranty ของผู้ขาย Alternative: B จึงกว้างกว่า Alternative: A เพราะอาจครอบคลุมถึงลูกจ้าง ของผู้ซื้อและผู้ที่ผ่านมาหรืออยู่บริเวณใกล้เคียงที่ได้รับอันตรายจากการที่สินค้าชำรุดบกพร่อง

3) Alternative: C มีขอบเขตกว้างที่สุด คือขยายจาก Alternative: B ครอบคลุมไปถึงความเสียหายที่เกิดกับนิติบุคคลด้วยและให้ผู้เสียหายเรียกร้องได้แม้ว่าได้รับความเสียหายแก่ทรัพย์สิน

เพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายผู้เสียหายด้วยเนื่องจาก Alternative: C กว้างมากรัฐต่างๆ จึงไม่นิยมไปบัญญัติเป็นกฎหมายของตน

สหรัฐอเมริกา ช่วงศตวรรษที่ 18 การฟ้องคดี Product Liability ตามกฎหมายละเมิดฐาน Negligence ตั้งอยู่บนหลัก Doctrine of Private เช่นเดียวกับการฟ้องคดีลักษณะสัญญา คือผู้เสียหาย จะต้องฟ้องคดีแก่กรณีได้ต้องมีนิติสัมพันธ์ในฐานะคู่สัญญาเท่านั้น หรือจำเลยทำหน้าที่ใช้ความระมัดระวังต่อบุคคลที่เป็นคู่สัญญาด้วย ดังนั้นผู้ผลิตสินค้าด้วยความประมาทเลินเล่อและจำหน่ายสินค้านั้นต่อไปยังลูกค้าเท่านั้น ดังนั้นผู้ผลิตสินค้าด้วยความประมาทเลินเล่อผู้ผลิตคือผู้ประมาทเลินเล่อจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ได้ซื้อสินค้าจากพ่อค้าปลีกนั้นเนื่องจากไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ซื้อหรือผู้เสียหาย หลักการ Doctrine of Private ได้ถูกยกเว้นโดยคดีที่ผู้ผลิตใช้ข้อฉลปกปิดความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ตนผลิตขึ้น หรือกรณีที่สินค้าเป็นสินค้าที่โดยสภาพแล้วเป็นอันตรายหรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต สุขภาพ เช่น ยาพิษ ปืน นอกจากหลัก Doctrine of Private ถูกยกเลิกในคดีที่ฟ้องร้องตามกฎหมายลักษณะละเมิด Negligence แล้วยังคงถูกยกเลิกไปในคดีฟ้องร้องตามหลัก Warranty ในกฎหมายลักษณะซื้อขายด้วยซึ่งแต่เดิมนั้นการรับประกันสินค้านี้ เป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งของสัญญาซื้อขายผู้ขายมีหน้าที่รับประกันต่อผู้ซื้อสินค้าไปจากคนเท่านั้น อย่างไรก็ตามในต้นศตวรรษที่ 20 ศาลของสหรัฐอเมริกา ได้วางหลักยกเว้นว่าหลัก Doctrine of Privity นั้น จะไม่นำมาใช้กับสินค้าเพื่อการบริโภคของมนุษย์ เช่น อาหาร เครื่องดื่มและยา เป็นต้น และได้ขยายความคุ้มครองไปถึงผู้ใช้ส่วนตัว เช่น เครื่องสำอาง เป็นต้น

ต่อมา ค.ศ. 1930 กฎหมายสหรัฐจึงเริ่มถือว่าหากผู้ผลิต ได้มีการให้คำรับประกันไว้โดยชัดแจ้ง Express Warranty ให้ถือว่าเป็นการรับประกันต่อบุคคลทั่วไปโดยไม่เฉพาะต่อผู้ซื้อเท่านั้น แต่หากเป็นกรณีการรับรองโดยปริยายหรือการรับประกันโดยผลของกฎหมายข้อยกเว้น Doctrine of Private จะนำมาใช้เฉพาะกรณีอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าในทำนองเดียวกันเท่านั้น ในคดี Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc., 32 N. J. 358, 161 A. 2d 69 (1960) Supreme Court of New Jersey ได้มีคำตัดสินให้ Implied Warranty นั้นถือว่าครอบคลุมถึงบุคคลที่ผู้ผลิตคาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้บริโภคหรือใช้สินค้านี้ด้วย และได้มีการเสนอหลัก Strict Liability ขึ้นมาใช้ในคดีละเมิดความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ในระหว่าง ค.ศ. 1930-1960 โดยความเห็นทางกฎหมายที่มีอิทธิพลอย่างมากคือ ท่านผู้พิพากษา Roger Traynor ท่านได้อธิบายว่าการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตประมาทเลินเล่อนั้นทำได้ยากมาก และเป็นภาระอย่างยิ่งต่อผู้เสียหาย ผู้ผลิตเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะป้องกันความเสียหาย หรือจัดหา หรือจัดให้มีประกันและสามารถกระจายภาระต้นทุนของความเสียหายด้วยการกำหนดราคาสินค้า ตลอดจนผู้ผลิตคือที่จะชักจูงให้ผู้บริโภค และยังจะทำให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพออกสู่ท้องตลาดอีกด้วยหลัก Strict Liability จึงถูก

ทดแทนหลัก Negligence ด้วยมีการประกาศใช้ S.402A of Restatement of Torts Second และเพื่อให้รัฐต่างๆ มีกฎหมายไปในแนวทางเดียวกันจึงมีการจัดทำ Model Uniform Product Liability Act 1979 โดยมุ่งหมายให้เกิด Balance ระหว่างผลประโยชน์ของผู้ผลิต ผู้ขายสินค้ากับผลประโยชน์ของผู้บริโภคและเพื่อลดความแตกต่างของกฎหมายของรัฐต่าง บางกรณีที่ผู้ผลิตรู้หรือควรรู้ได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องและอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ แต่ผู้ผลิตยังคงปล่อยสินค้าออกสู่ท้องตลาด นอกจากนี้ยังมีหลัก Market-share Liability มาใช้กรณีผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีผู้ผลิตหลายรายการ เช่น กรณียา เมื่อตัวยาใดตัวหนึ่งมีปัญหา แต่ผู้เสียหายไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของบริษัทใดก็มีการนำเอาส่วนแบ่งทางการตลาดของแต่ละรายร่วมกันรับผิดชอบตามส่วนแบ่งการตลาดที่เป็นผู้อยู่ในและยังนำหลัก Jointly and Severally Liable มาใช้กับกรณีจำเลยหลายรายมารวมเป็นคดีเดียวกันซึ่งทำให้ผู้ประกอบการได้รับผลกระทบจากกฎหมาย Product Liability ดังนี้

ทำให้มีการหวังผลประโยชน์จากคดี เป็นเหตุให้มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก และแม้กฎหมายเปิดโอกาสให้มีข้อต่อสู้ได้ว่าเทคโนโลยีและความรู้ที่มีอยู่ในวงการผลิตสินค้าในขณะนั้นไม่อาจตรวจสอบพบว่าสินค้าที่ผลิตนั้นชำรุดบกพร่อง แต่กฎหมายของรัฐต่างๆ ไม่นำหลัก State of Art Defense มาพิจารณาในขณะเกิดความเสียหายขึ้น กับ ไม่นำหลักการด้านเทคโนโลยีหรือความรู้ในการผลิตสินค้าในขณะนั้นไม่สามารถตรวจสอบเพื่อล่วงรู้ได้ถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้หรือไม่มาใช้ โดยภาพรวมแล้ว ภาพธุรกิจของสหรัฐอเมริกาเห็นว่า Product Liability Law นั้นส่งเสริมให้มีการค้าความมากเพราะกฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคจนเกินไปทำให้เกิดกระแสผู้บริโภคนิยม

3.6.2 สหภาพยุโรป⁴⁸

การฟ้องร้องคดี Product Liability ของประเทศต่างๆ ในยุโรปอาจทำได้ด้วยการฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญา หรือให้รับผิดชอบทางละเมิด การฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางละเมิดเป็นการฟ้องให้รับผิดชอบตามหลักกฎหมายทั่วไปคือนั้นหลัก Liability Based on Fault ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย การนำหลักกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับคดี Product Liability ศาลแต่ละประเทศในยุโรปมีแนวทางแตกต่างกันไป จึงมีความจำเป็นเมื่อมีการรวมตัวกันเป็นตลาดร่วมยุโรป ทำให้เกิดการกำจัดสิ่งกีดขวางการแข่งขันทางการค้าเพื่อส่งเสริมให้เกิดการค้าเสรีและการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเท่าเทียมกันและพอเพียงในปี ค.ศ. 1970 คณะมนตรียุโรปได้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดทำข้อเสนอการทำ Harmonization of Product Liability

⁴⁸ โรจน์สกุล วงศ์วานิช. อ่างแล้ว. หน้า 77, 78.

Law ขณะเดียวกัน EC ได้ทำงานคู่ขนานไปกับงานคณะมนตรียุโรป ซึ่งอยู่ในพื้นฐานของนโยบายของ EC ในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค โดยให้มีกฎหมายรองรับสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภคที่จะต้องได้รับความคุ้มครองในสุขภาพและความปลอดภัย การคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการประกันสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย

หลักการหรือนโยบายของ EC Directive 85/374/EEC คือการ Balance ผลประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้ผลิต Article 1 ของ EC Directive มีการกำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ซึ่งหมายความว่าผู้บริโภคสามารถเชื่อถือได้ว่าสินค้าที่ออกมาวางจำหน่ายในตลาดนั้นมีความปลอดภัย และแนวความคิดในเรื่องของความชำรุดบกพร่องของสินค้าตามความหมายของ EC Directive นั้นทำให้มีการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ผลิตและการคำนวณความเสี่ยงในการค้าของผู้ผลิต ในขณะเดียวกันการบิดเบือนการแข่งขันและอุปสรรคของการค้าเสรีก็ได้ถูกขจัดไปด้วยการมีกฎหมายภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

EC Directive มีเนื้อหาเกี่ยวกับ Product Liability ในกรณีที่ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น มิใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตความรับผิดชอบตาม EC Directive จึงไม่ใช่ความรับผิดทางสัญญาแต่เป็นความรับผิดในทางละเมิด โดยใช้แนวคิดของ Product Defect-Based Liability ไม่ใช่ Conduct-based Liability จึงไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ผลิตวางใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ผู้บริโภคเสียหายหรือไม่แต่คงให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

3.7 เปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ

ในส่วนนี้ จะได้ทำการศึกษาถึงหลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ ประกอบกับหลักกฎหมายในเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ โดยนำเอาหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศแรกที่มีการใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดกับความรับผิดในสินค้า และกฎหมายของสหภาพยุโรป มาประกอบการศึกษาในส่วนนี้ด้วย พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยๆ ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2551 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 ที่ผ่านมา โดยมีหลักการและสาระสำคัญ ดังนี้

3.7.1 หลักการ

เหตุผลในการประกาศใช้คือ โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิด

อันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการ พิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหน่วยงานผู้เสนอร่าง โดยประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการ⁴⁹ คือ

1) นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้บังคับโดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ (ร่างมาตรา 6) และกำหนดให้ผู้ประกอบการเป็นผู้รับภาระในการพิสูจน์ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของสินค้า (ร่างมาตรา 7)

2) กำหนดให้การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้ ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง และให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้ได้รับความเสียหายได้ด้วย (ร่างมาตรา 8) 3) กำหนดอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายให้ แตกต่างจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ต้องรับผิดหรือภายในสิบปีนับแต่วันที่ส่งมอบสินค้า (ร่างมาตรา 10)

เมื่อมีการประกาศใช้ราชกิจจานุเบกษาแล้ว หลักการดังกล่าวมีการบัญญัติไว้ในมาตราต่างๆ ของพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ

3.7.2 สารสำคัญ⁵⁰

สารสำคัญ คือ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วซึ่งการพิจารณาจะพิจารณาในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ความหมายของคำว่า “สินค้า”

⁴⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกอบร่างพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ*. หน้า 5.

⁵⁰ เปรมฤดี ชัยเชื้อ. อ้างแล้ว. หน้า 57-59.

ตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ มาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “สินค้า” หมายความว่า สักรวมทั้งทรัพย์สินทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตภัณฑ์ เกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง ดังนั้น อสังหาริมทรัพย์จึงไม่อยู่ในนิยามคำว่า สินค้า นอกจากนี้ การบริการ ก็ไม่ถือว่าเป็นสินค้าตามมาตรา

Restatement (Third) of Torts ของสหรัฐอเมริกาให้คำนิยาม คำว่า Product หรือ สินค้า ไว้ใน Section 19 ว่าหมายถึง ทรัพย์สินส่วนบุคคลอันมีรูปร่าง กรณีอสังหาริมทรัพย์อาจอยู่ในบังคับ หากมีการผลิตเป็นจำนวนมากต่อครั้ง (Mass Product) แต่ไม่ครอบคลุมถึงการบริการ และเลือดหรือเนื้อเยื่อของมนุษย์ ส่วน EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปได้นิยาม คำว่า สินค้า หรือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ไว้ค่อนข้างกว้าง ตามมาตรา 2 ว่าหมายความว่า สักรวมทั้งทรัพย์สินทุกชนิดรวมทั้ง สักรวมทั้งทรัพย์สินทุกชนิดที่ประกอบด้วยสังหาริมทรัพย์อื่น หรือประกอบติดกับอสังหาริมทรัพย์และให้ หมายความว่ารวมถึงกระแสไฟฟ้า

2) ความหมายของ “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย”

คำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายถึง “สินค้าที่ก่อหรืออาจ ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจาก ความบกพร่องในการผลิตหรือการ ออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งาน และการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้”

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ใช้คำว่า สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งแตกต่าง กับคำในภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า “Defect Product” ที่น่าจะตรงกับคำในภาษาไทย ว่า สินค้าที่ชำรุด บกพร่อง ทั้งนี้ เหตุที่ผู้ร่างไม่ใช้คำว่า สินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ตามถ้อยคำในภาษาอังกฤษก็เพื่อมิให้ ผู้ใช้กฎหมายเกิดความสับสนกับความชำรุดบกพร่องตามที่ บัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญาในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁵¹ แต่เดิมบทนิยามคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ไม่ได้มีการ บัญญัติไว้ใน ร่างพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้แต่อย่างใด แต่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีการ บัญญัติเพิ่มเติมไว้ในชั้นพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยให้เหตุผลของการบัญญัติเพิ่มเติม ซึ่งเป็นเสมือนข้อผูกพันหรือชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย โดยกำหนดให้สอดคล้องกับ บทบัญญัติของ EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรป⁵² โดยทั่วไปแล้วสินค้าที่ชำรุด บกพร่องตามความใน กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบความเสียหายอันเกิดจากสินค้าของ

⁵¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว. หน้า 8-9.

⁵² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว. หน้า 6.

ต่างประเทศนั้น หมายถึงสินค้าที่ขาดความปลอดภัย ส่วนรายละเอียดว่าอย่างไรจึงจะถือว่าสินค้าขาดความปลอดภัยอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

Restatement (Third) of Torts ของสหรัฐอเมริกา Section 402A ได้นิยามคำว่า “Defect” ไว้ว่า สินค้าย่อมไม่ปลอดภัยเมื่อเวลาขายหรือกระจายสินค้า มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ หรือมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ และยังรวมถึงความไม่ปลอดภัยเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ด้วย ทั้งนี้ Section 402A ได้มีการนิยามความไม่ปลอดภัย ในลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิตเมื่อสินค้านั้นมีลักษณะไม่ตรงกับกรอกแบบแม้ว่าได้มีการใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ในการผลิตและการจัดกระจายสินค้าแล้วก็ตาม ส่วน EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรป มิได้กำหนดบทนิยามของคำว่า สินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Products) ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ใน มาตรา 6 ได้กำหนดลักษณะหรือกรณีที่เกี่ยวข้องว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กล่าวคือ การที่สินค้านั้นขาดความปลอดภัยตามที่บุคคลพึงคาดหวังได้จากสินค้านั้น โดยจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แวดล้อมทั้งหมดรวมทั้งการนำเสนอสินค้านั้น ประโยชน์อันควรคาดหมายได้จากการใช้สินค้านั้น เวลาที่สินค้านั้นถูกวางตลาด แต่จะไม่ถือว่าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องหากปรากฏภายหลังว่ามีสินค้าที่คิดว่าจะผลิตออกมา

ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วจึงกล่าวได้ว่าเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาว่า สินค้ามีความปลอดภัยหรือไม่ คือ ความคาดหวังของผู้บริโภคทั่วไป

3) ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับนี้กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคนร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

(1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(2) ผู้นำเข้า

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้

(4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิตผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

คำว่า “ผู้ขาย” นั้น มีความหมายกว้างมาก เนื่องจากมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือให้ความหมายรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือ นำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาบทนิยามนั้นแล้ว จะเห็นได้ว่า กรณีผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่า ให้เช่าซื้อ และให้เช่าแบบลิสซิ่ง

ก็คือเป็นผู้ประกอบการที่อาจมีความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนี้ด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วมีความเห็นกันว่าผู้ที่อยู่ในสถานะที่สามารถป้องกันไม่ให้สินค้าที่ขาดความปลอดภัยออกสู่ท้องตลาดได้ดีที่สุดก็คือผู้ผลิต ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าของประเทศส่วนใหญ่จึงมุ่งที่จะให้ผู้ผลิตหรือผู้อยู่ในสถานะเสมือนผู้ผลิตรับผิดชอบเป็นสำคัญ ส่วนความรับผิดชอบของผู้ขายในประเทศส่วนใหญ่ไม่นำมาไว้ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้า⁵³

Restatement (Third) of Torts ของสหรัฐอเมริกา Section 1 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจในการขาย หรือจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งได้ขายหรือจำหน่าย สินค้าที่ชำรุดบกพร่องจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคล ที่เกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องนั้น คำว่า ผู้ขาย ใน Restatement (Third) of Torts มีความหมาย ค่อนข้างกว้าง คือหมายรวมถึงทั้งผู้ผลิต ผู้ค้าปลีกและผู้ค้าส่งด้วย นอกจากนี้ใน Section 5 ยังได้กำหนดให้ผู้ผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย ต้องรับผิดชอบด้วยถ้า (a) ชิ้นส่วนเหล่านั้นชำรุดบกพร่อง และความชำรุดบกพร่องดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค หรือ (b) ถ้าผู้ผลิตหรือจำหน่ายชิ้นส่วนมีส่วนร่วม โดยนัยสำคัญในการนำชิ้นส่วนเหล่านั้นเข้าไปในการออกแบบสินค้านั้น และการนำชิ้นส่วนนั้น ไปใช้ในการผลิตสินค้าทำให้สินค้าขั้นสุดท้ายนั้นมีความชำรุดบกพร่อง เกิดขึ้น และความชำรุดบกพร่องดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค

EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปในมาตรา 1 บัญญัติให้ผู้ผลิต เป็นผู้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า โดยตามมาตรา 3 ได้บัญญัติบทนิยามคำว่า “ผู้ผลิต” หมายถึง ผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (Finished Product) ผู้ผลิตวัตถุดิบ (Raw Material) ผู้ผลิตชิ้นส่วนของสินค้า (Component Part) และบุคคลใดๆ ที่ใส่ชื่อของตน เครื่องหมายการค้าหรือรูปลักษณะเฉพาะใดๆ ลงบนสินค้าเพื่อแสดง ว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้น ดังนั้น ผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อความใน EC Directive จึง หมายถึงผู้ผลิตตามความเป็นจริงและผู้ที่อยู่ในสถานะเสมือนหนึ่งผู้ผลิต บุคคลดังกล่าว ไม่ต้องรับผิดชอบถ้าสินค้านั้น ไม่ได้ผลิตเพื่อการขายหรือจำหน่ายเพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ หรือไม่ได้ผลิตการค้าของตน ตามมาตรา 7 ของ EC Directive ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนการผลิต เช่น ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก หรือพ่อค้าคนกลางต่างๆ ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความ ใน EC Directive นี้ การฟ้องร้องผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก หรือพ่อค้าคนกลางจะต้องไปว่ากล่าวฟ้องร้องกันตามหลักทั่วไป ในกฎหมายลักษณะสัญญาหรือละเมิดในกรณีทั่วไป แต่ในกรณีที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้ ผู้ขายแต่ละรายให้ถือว่าเป็นผู้ผลิตตามความใน มาตรา 3 ของ EC Directive ด้วย เว้นแต่

⁵³ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว. หน้า 133.

ผู้ขายจะบอกแก่ผู้เสียหายภายในระยะเวลาอันสมควรว่าใครคือผู้ผลิต หรือใครเป็นผู้ขายสินค้าให้แก่ตนอีกทอดหนึ่ง หลักเกณฑ์เดียวกันนี้ใช้กับสินค้าที่นำเข้าด้วยถ้ายกเว้นสินค้าดังกล่าวไม่ได้บังคับให้ผู้นำเข้า แม้จะมีการระบุตัวผู้ผลิตไว้ก็ตาม ผู้นำเข้าสินค้า (Importer) เพื่อการขาย การให้เช่า (Hire) หรือ ลิซซิง (Leasing) หรือในรูปแบบใด ของการจำหน่ายในทางการค้าให้ถือว่าเป็นผู้ผลิต ตามความใน EC Directive นี้ด้วยการให้ผู้นำเข้ารับผิดชอบในสถานะเดียวกับผู้ผลิตก็เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายที่อยู่ในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป เพราะจะเป็นภาระแก่ผู้เสียหาย อย่างยิ่งที่จำต้องไปฟ้องร้องผู้ผลิตในประเทศนอกสหภาพยุโรป

4) ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

บทบัญญัติที่เป็นการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้ดังกล่าวข้างต้น คือ มาตรา 5 ที่บัญญัติว่า “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการ หรือ ไม่ก็ตาม” ซึ่งจากบทบัญญัติในมาตรา 5 นี้เป็นการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ไปในสองลักษณะสำคัญ คือ

ประการที่หนึ่ง ความรับผิดโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ที่ตนผลิต ว่าจ้างให้ผลิต นำเข้าหรือขาย แม้ว่าผู้ประกอบการนั้นจะมีได้จงใจหรือ ประมาทเลินเล่อในการก่อให้เกิดความเสียหายนั้นก็ตาม และผู้ประกอบการจะยกข้อเท็จจริงว่า ตนได้ผลิตสินค้าด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างดีแล้วขึ้นเป็นข้อกล่าวอ้าง เพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้มิได้

ประการที่สอง ความรับผิดแบบลูกหนี้ร่วม กล่าวคือผู้ประกอบการทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน แทนกัน และเต็มจำนวนความเสียหายที่ศาลกำหนดคั้งนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ประกอบการรายใดต้องรับผิดชอบก่อนหรือหลังหรือเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ จนกว่าจะรับชำระค่าเสียหายจนเต็มจำนวนตามที่ศาลกำหนด

อย่างไรก็ตาม จากบทบัญญัติในมาตรา 5 ผู้ประกอบการจะมีความรับผิดชอบต่อเมื่อสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ซึ่งคำว่า “ขาย” ตามบทนิยามในมาตรา 4 หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว ดังนั้น หากสินค้าที่ยังไม่มีการขาย เช่น สินค้าที่อยู่ในระหว่างการขนส่ง ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ประกอบการก็ไม่ต้องรับผิดชอบภายใต้พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้ จะต้องไปพิจารณาเรื่องความรับผิดตามกฎหมายอื่น

ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาหลักการรับผิดภายใต้ Product Liability Law คือ รับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งไม่ได้พิจารณาว่าผู้ที่ต้องรับผิดได้กระทำละเมิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ดังนั้น ผู้ผลิต ผู้ขายหรือนุคคลที่มีฐานะต้องรับผิดเช่นเดียวกัน จึงอาจถูกฟ้องภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด โดยนโยบายสาธารณะของสภานิติบัญญัติ ต้องการให้ผู้ผลิตที่ต้องรับผิดไปทำประกันวินาศภัยป้องกันความเสี่ยงจากที่ถูกฟ้องเป็นคดีความรับผิดโดยเคร่งครัด เพื่อกระจายความเสี่ยงให้กับผู้บริโภคโดยการขึ้นราคาสินค้า⁵⁴ อย่างไรก็ตาม หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้จะไม่นำมาใช้กับสินค้าที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงความไม่ปลอดภัยได้ (Unavoidably Unsafe) และเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับจากสินค้ากับความไม่ปลอดภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคแล้วเห็นว่าประโยชน์ที่จะได้รับมีมากกว่า และไม่นำมาใช้กับผลิตภัณฑ์ยาที่จะต้องมีใบสั่งแพทย์กำกับ⁵⁵ ในกรณีที่มีผู้รับผิดชอบหลายคน แม้บุคคลดังกล่าวจะไม่ได้ กระทำละเมิดร่วมกัน แต่กฎหมายสหรัฐอเมริกาก็ให้ผู้ผลิตเหล่านั้นต้องรับผิดร่วมกัน และแทนกัน (Jointly and Severally Liable) เช่น กรณีผู้ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถยนต์ เนื่องจากรถยนต์คันที่ตนขับนั้นห้ามล้อใช้ไม่ได้ แม้ว่าบริษัทที่จัดตั้งและติดตั้งอุปกรณ์ห้ามล้อนั้นจะเป็นคนละบริษัทกับผู้ผลิตรถยนต์ แต่ผู้ที่ต้องรับผิดทุกคนก็ต้องรับผิดร่วมกัน เป็นต้น

EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรป ก็ได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ นอกจากนี้มาตรา 5 ของ EC Directive ยังบัญญัติว่าใน กรณีที่มีบุคคลหลายคนต้องรับผิดตามความในกฎหมายนี้ สำหรับความเสียหายเดียวกันที่เกิดขึ้น บุคคลเหล่านั้นต้องรับผิดร่วมกันและแทนกัน (Jointly and Severally Liable) แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะไล่เบี้ยตามความในกฎหมายภายในของประเทศสหภาพยุโรป

5) ผู้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหาย

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับนี้ได้ให้นิยามคำว่าผู้เสียหายไว้ในมาตรา 4 โดยให้คำนิยามว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้นผู้เสียหายจึงอาจหมายถึง ผู้ซื้อสินค้า ผู้ใช้สินค้า หรือ บุคคลภายนอกผู้ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าก็ได้ หากได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าก็สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบการได้⁵⁶ นอกจากนี้ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดให้มีผู้ฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยบัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการคุ้มครอง

⁵⁴ ศักดา ธนิตกุล. (2552). คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 44.

⁵⁵ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว. หน้า 119-120.

⁵⁶ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว. หน้า 151-152.

ผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายด้วย คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม การฟ้องและการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด” ดังนั้นนอกจากผู้เสียหายแล้ว ยังมีผู้ฟ้องคดีแทนผู้เสียหายอันได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย ที่เป็นผู้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯนี้

ตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ผู้ที่มีสิทธิฟ้องร้องตาม Product Liability Law ได้แก่ ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งผู้ที่ได้รับความเสียหายอาจเป็นผู้ซื้อ ผู้ใช้ สินค้าหรือผู้ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งของสินค้าและได้รับความเสียหายแม้ไม่ใช่ผู้ที่ซื้อสินค้านั้นมาหรือใช้สินค้านั้น ที่เรียกกันทั่วไปว่า Bystanders

6) ความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยาและขอบเขตของความรับผิด

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ได้ให้นิยามคำว่าความเสียหายไว้ในมาตรา 4 โดยให้นิยามว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือ ทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั่นเอง นอกจากนี้ยังได้ให้นิยาม ความเสียหายต่อจิตใจ ว่าหมายถึง ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะเดียวกัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง ไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯฉบับนี้ ผู้เสียหายในกรณีดังกล่าว จะต้องไปทำการฟ้องร้องตามหลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขาย หรือตามหลักกฎหมาย ละเมิด สำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงคือค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดรวมกับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

Restatement (Third) of Torts ของสหรัฐอเมริกา Section 1 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจในการขาย หรือจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งได้ขายหรือจำหน่าย สินค้าที่ชำรุดบกพร่องจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคล ที่เกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องนั้น ดังนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้านั้นเองจึงไม่อยู่ภายใต้กฎหมายนี้ ในส่วนของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษในกฎหมายสหรัฐอเมริกาไม่มีการกำหนดอัตราสูงสุดของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษไว้แม้จะเคยมีความพยายามจำกัดกรอบ โดยอาศัยแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาของ

ศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาแต่ต่อมาก็ได้ผ่อนคลายลงตามความต้องการของคนในสังคมแต่ศาลฎีกาก็ยังเข้าไปตรวจสอบการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม⁵⁷

EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปในมาตรา 9 (a), (b) ได้บัญญัติว่า ความเสียหาย หมายถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความตายหรือ บาดเจ็บ ความเสียหายแก่ทรัพย์สินอื่นที่ไม่ใช่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง โดยมีเงื่อนไขว่าทรัพย์สินดังกล่าว 1) ต้องเป็นชนิดที่โดยปกติแล้วมีไว้เพื่อใช้สอยหรือบริโภคส่วนตัว และ 2) ผู้ใช้ได้ใช้ทรัพย์สินโดยวัตถุประสงค์เพื่อการใช้หรือบริโภคส่วนตัว แต่ไม่ได้บัญญัติในรายละเอียดว่าความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเช่นความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน และความเสียหายทางจิตใจนั้นจะเรียกร้องได้หรือไม่และจะมีการกำหนดค่าสินไหมในเชิงลงโทษได้หรือไม่ รายละเอียดดังกล่าวขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ

7) ภาระการพิสูจน์

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับนี้ หลักการสำคัญอยู่ที่การนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ กล่าวคือ ผู้เสียหายไม่ต้องนำสืบว่าผู้ผลิตได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือไม่ แต่พิจารณาเฉพาะเรื่องความไม่ปลอดภัยของสินค้าเป็นหลัก ไม่จำเป็นต้องพิจารณาความผิด (Fault) ของผู้ประกอบการแต่อย่างใด โดยพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับนี้ได้กำหนดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทน ไว้ในมาตรา 6 โดยกำหนดว่า “เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด” จึงเห็นได้ว่าผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนมีภาระการพิสูจน์เพียง 2 ประการ คือ ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือเก็บรักษาสินค้านั้นได้เป็นไปตามปกติธรรมดา

กฎหมายสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ผู้เสียหายมีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัย พิสูจน์ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เสียหาย และพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปในมาตรา 4 ได้กำหนดว่า ผู้เสียหายพิสูจน์ว่า สินค้านั้นไม่ปลอดภัย พิสูจน์ความเสียหาย และพิสูจน์ว่าความเสียหายเป็นผลมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น

⁵⁷ มานิตย์ จุมปา. (2554). *คำอธิบายกฎหมายความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 456.

โดยมาตรานี้ไม่ได้กล่าวไว้ว่าผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าใครคือผู้ผลิตสินค้านั้น EC Directive ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องใช้หลักฐานพิสูจน์เพียงใด ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละประเทศภาคี แต่ในทางตำราวิชาการ ได้วางหลักไว้ว่า ผู้เสียหายมีหน้าที่พิสูจน์แต่เพียงความเสียหายที่ได้รับและความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากสินค้านั้นเท่านั้น ผู้เสียหายจึงไม่มีหน้าที่พิสูจน์สาเหตุของความเสียหายหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ในเชิงปฏิเสธว่าสินค้าของตนมีความปลอดภัย⁵⁸

8) ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการไว้ใน มาตรา 7 โดยบัญญัติว่า ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า

- (1) สินค้านั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ
- (3) ความเสียหายอันเกิดจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้

วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

กฎหมายของสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ผลิตไว้โดยชัดเจน ขึ้นอยู่กับศาลของแต่ละรัฐ⁵⁹ ซึ่งพอจะประมวลข้อยกเว้นความรับผิดชอบในกรณีต่างๆ ได้ดังนี้

(1) ผู้เสียหายสมัครใจเข้าเสี่ยงภัยเอง (Assumption of Risk) และใช้สินค้านั้นทั้งๆ ที่มีความไม่ปลอดภัยโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยจำเลย (ผู้ประกอบการ) มีภาระการพิสูจน์ว่า ก. โจทก์ทราบถึงความไม่ปลอดภัยและตระหนักถึงความเสี่ยงดังกล่าว ข. โจทก์สมัครใจเข้ารับความเสี่ยงเอง เช่น การใช้ ขวดน้ำอัดลมแทนค้อนกระแทกสิ่งของทำให้ระเบิดใส่หน้าเท่ากับเป็นการสมัครใจเข้าเสี่ยงภัยเอง เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลจะปรับใช้หลักการสมัครใจเข้ารับความเสี่ยงเองอย่างเคร่งครัด ตัวอย่างเช่น คดี *Deveneyv. Samo*⁶⁰ โจทก์ได้ซื้อรถยนต์มาหนึ่งคันและพบว่าเข็มขัดนิรภัยชำรุดบกพร่อง แต่ระหว่างที่รอจะให้มีการเปลี่ยนเข็มขัดนิรภัยนั้น โจทก์ได้นำรถยนต์ออกใช้โดยไม่มีเข็มขัดนิรภัยและเกิดอุบัติเหตุขึ้น โจทก์ได้รับบาดเจ็บจึงฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบตามหลัก Strict Liability ศาลตัดสินว่าแม้ว่าโจทก์จะสมัครใจยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น แต่

⁵⁸ สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธ์. (2546). ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง. *วารสารนิติศาสตร์* 33. หน้า 698.

⁵⁹ ตักดา ธนิตกุล. อ้างแล้ว. หน้า 46.

⁶⁰ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว. หน้า 168.

กรณีนี้ศาลไม่เห็นว่าการกระทำของ โจทก์เป็นการกระทำที่ปราศจากเหตุผลอันสมควร ศาลจึงให้จำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์

(2) การใช้สินค้าผิดวิธีในลักษณะที่ไม่คาดเห็นได้ (Misuse of Product) เนื่องจากผู้ผลิตมีหน้าที่ต้องผลิตสินค้าที่ปลอดภัยสู่ท้องตลาด ผู้ผลิตจึงต้องคาดหมายด้วยว่าสินค้าที่ตนผลิตนั้นจะมีการนำไปใช้โดยวิธีหรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องจัดให้มีคำเตือนกำกับสินค้าเกี่ยวกับการใช้ผิดวิธีด้วย แต่หากผู้เสียหายใช้สินค้าโดยไม่ถูกต้องในกรณีที่ผู้ผลิตไม่สามารถคาดเห็นวิธีการใช้เช่นนั้นได้ผู้ผลิตก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

(3) ผู้เสียหายมีส่วนผิด (Comparative Negligence) ในกรณีนี้ เป็นการลดความรับผิดในการชดเชยค่าเสียหายไปตามสัดส่วนความผิดของโจทก์ ซึ่งใน สหรัฐอเมริกามีการนำหลักนี้ไปใช้ในสองแนวทาง คือ แนวทางที่หนึ่ง ถ้าฟังได้ว่าผู้เสียหายมีส่วนความรับผิดชอบอยู่ด้วยเท่าใดในการก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ศาลก็จะลดค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ต้องรับผิดชอบให้แก่ผู้เสียหายไปตามสัดส่วนความผิดของผู้เสียหายนั้น อีกแนวทางหนึ่งคือ ศาลในบางมลรัฐวางหลักไว้ว่า ถ้าโจทก์มีส่วนผิดมากกว่ากึ่งหนึ่ง โจทก์จะไม่มีสิทธิในการเรียกค่าเสียหายจากจำเลยโดยสิ้นเชิง⁶¹

(4) กรณีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในขณะที่ มีการผลิตสินค้าและจำหน่ายนั้น ไม่สามารถที่จะรู้ได้ถึงความปลอดภัย (State-of-the-Art Defence)

EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปในมาตรา 7 บัญญัติถึงข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้อยู่ในฐานะเสมือนผู้ผลิตไว้ 6 ประการ ดังนี้

- (1) ตนไม่ได้นำสินค้านั้นออกวางจำหน่าย
- (2) ความบกพร่องนั้น ไม่ได้มีอยู่ในขณะที่นำสินค้า ออกวางจำหน่าย หรือความบกพร่องนั้น ได้เกิดขึ้นภายหลังจากนั้น
- (3) สินค้านั้น ไม่ได้ผลิตขึ้นเพื่อการขายหรือจำหน่ายไม่ว่า โดยประการใดๆ เพื่อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือไม่ได้ผลิตหรือจำหน่ายไปในลักษณะที่เป็นธุรกิจ
- (4) ความบกพร่องนั้นเป็นผลมาจากการที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ออกโดยองค์การภาครัฐ
- (5) สถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคในขณะที่ผู้ผลิตนำสินค้าออกวางจำหน่ายไม่อาจตรวจพบความบกพร่องที่มีอยู่ของสินค้าได้
- (6) ในกรณีของผู้ผลิตขึ้นส่วนประกอบของสินค้า ความบกพร่องได้เกิดขึ้นในขั้นตอนของกรรมวิธีการประกอบขึ้นส่วนดังกล่าว หรือจากคำสั่งของผู้รับผิดชอบในการประกอบสินค้า

⁶¹ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว. หน้า 169.

9) การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดโดยข้อสัญญา

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ มาตรา 9 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า “ข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดความเสียหาย และประกาศหรือคำแจ้งความของผู้ประกอบการเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดไม่ได้” ดังนั้นผู้ประกอบการไม่สามารถตกลงกับผู้เสียหายโดยข้อสัญญาเพื่อจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดอันเกิดจากสินค้าของตนตามกฎหมายนี้ได้ ซึ่งก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ฉบับนี้ผู้ประกอบการสามารถตกลงกับผู้บริโภคเพื่อยกเว้นหรือจำกัดของตนโดยข้อสัญญาได้ หากข้อตกลงนั้นไม่ได้ขัดกับหลักการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปในมาตรา 12 กำหนดว่า ความรับผิดของผู้ผลิตต่อผู้เสียหายไม่อาจถูกยกเว้นหรือจำกัดโดยข้อสัญญา

10) อายุความ

พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้ในมาตรา 12 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตามพระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหาย และรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด หรือเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น” นอกจากนี้ในวรรค 2 ยังขยายอายุความในกรณีที่มีความเสียหายที่ยังไม่ปรากฏชัดโดยกำหนดว่า ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 สามารถใช้สิทธิเรียกร้องภายใน 3 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย ซึ่งอายุความตาม กฎหมายใหม่นี้เป็นอายุความที่ยาวกว่าอายุความตามกฎหมายว่าด้วยสัญญาและละเมิดซึ่ง กำหนดไว้เพียงหนึ่งปีเท่านั้น ซึ่งการขยายอายุความนี้ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรม เพราะอายุความตามกฎหมายเรื่องสัญญาและละเมิดนั้นกำหนดไว้เพียง 1 ปี จึงทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร

กฎหมายสหรัฐอเมริกา กำหนดว่าผู้เสียหายมีสิทธินำคดีมาฟ้องได้นับแต่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ต้องรับผิดโดยอายุความในมลรัฐส่วนใหญ่ คือ 2-4 ปี ระยะเวลาที่ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดหลังสินค้าถูกขาย ได้แก่ ระยะเวลาสูงสุดที่กฎหมายของแต่ละมลรัฐกำหนดไว้ ผู้เสียหายจะสามารถนำคดีมาฟ้องศาลได้ ปกติแล้วจะเป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ได้ขายสินค้าไป⁶² ส่วน

⁶² อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว. หน้า 178-179.

ECDirective 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรป ได้กำหนด อายุความในการดำเนินคดีฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายไว้ใน 2 กรณี คือ ก. กำหนดเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้หรือควรรู้ถึงความเสียหาย ความไม่ปลอดภัยของสินค้า และตัวผู้ผลิตสินค้านั้น และ ข. กำหนดเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ได้มีการนำสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นออกวางจำหน่าย แต่หากขาดอายุความทั้งสองกรณีแล้วผู้เสียหายยังคงมีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายอื่นได้

นอกจากสาระสำคัญในเชิงเนื้อหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ ยังได้กำหนดสาระสำคัญในเชิงรูปแบบไว้อีกด้วย ได้แก่ การกำหนดบทบัญญัติเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในการดำเนินการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือ นอกจาก ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะดำเนินการฟ้องคดีต่อผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องได้ด้วยตนเองตามหลักทั่วไปแล้ว พระราชบัญญัติสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฯ นี้ยังได้กำหนดให้บุคคลอื่น สามารถดำเนินการแทนผู้เสียหายได้อีก (มาตรา 10)